

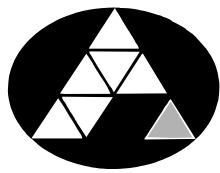
POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Katri Kinnari

LÄHI- JA PARISUHDEVÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY
VARUSMIESIKÄLUOKASSA

Opaslehtinen varusmiehille ja ohjauksen työvälineeksi sosiaalikuraattorille

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2012
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
p. (013) 260 600 p. (013) 260 6906

Tekijä(t)
Katri Kinnari

Nimeke
Lähi- parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy varusmiesikäluokassa
Opaslehtinen varusmiehelle ja ohjauksen työvälineeksi sosiaalikuraattorille

Toimeksiantaja
Viola - väkivallasta vapaaksi ry, Ajoissa apua perheväkivaltaan -hanke

Tiivistelmä

Väkivalta on maailmanlaajuinen ongelma ja sitä esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa. Väki- valta on ongelma, joka liitetään perheiden, yhteisöjen ja valtioiden rajat ylittäviin asen- teisiin ja tekoihin. Suomessa väkivalta luokitellaan vakavaksi yhteiskunnalliseksi ongel- maksi, jota vastaan on jo aloitettu taistelemaan. Tämä opinnäytetyö on osa lähi- ja pa- risuhdeväkivallan varhaisenpuuttumisen ja ennaltaehkäisyn toimintamallien kehittämis- tä.

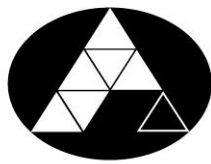
Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Viola - Väkivallasta vapaaksi ry:n Ajoissa apua per- heväkivaltaan (AAP)-hanke. Ajoissa apua perheväkivaltaan -hanke on Raha-automaat- tiyhdistyksen (RAY) tukema ja hanketta on toteutettu pääasiassa Joensuun seudulla vuosina 2008–2012.

Opinnäytetyö on toteutettu työnä, joka sisältää kaksi osiota. Kirjallinen osuus sisältää teorian tietoa lähi- ja parisuhdeväkivallasta, sen tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta. Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat puolustusvoimien varusmiehet ja työtä voi hyödyn- tää myös puolustusvoimien sosiaalikuraattori, siksi kirjallisessa osuudessa on avattu sotilassosiaalityön keskeisiä käsitteitä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyi lähi- ja pa- risuhdeväkivaltaa käsittelevä opaslehtinen. Opaslehtisen tarkoituksena on saada va- rusmiespalvelustaan suorittavia nuoria miettämään omien ihmissuhteiden hyvinvointia ja siten kannustaa heitä oman hyvinvointinsa kohentamiseen. Puolustusvoimien sosiaali- kuraattori voi hyödyntää opaslehtistä työssään ohjauksen työvälineenä.

Kieli
suomi

Sivuja 52
Liitteet 4
Liitesivumäärä 5

Asiasanat
lähi- ja parisuhdeväkivalta, sotilassosiaalityö, väkivallan ennaltaehkäisy

NORTH KARELIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
May 2012
Degree Programme in Social Welfare Work

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 600 tel. 358-13-260 6906

Author(s)

Katri Kinnari

Title

Domestic Violence Amongst the Age Group of Finnish Conscripts
A Guidebook for the Conscripts and a Guidance Tool for the Social Counsellor

Commissioned by

Registered Association Viola - Free from Violence (*Väkivallasta vapaaksi ry*)
Preventing Domestic Violence Project (*Ajoissa apua perheväkivaltaan*)

Abstract

Violence is a global problem and it occurs in all social classes. In addition, domestic violence is often an attitude and an act affiliated with families, societies and countries. In Finland, domestic violence is regarded as a serious societal problem and actions have been taken in order to prevent it. The aim of this thesis is to develop the action models for recognizing the problems of domestic violence early on and preventing it.

This thesis was commissioned by the registered association Viola - Free From Violence, and is part of their project Preventing Domestic Violence.

The thesis was completed in two parts. The theoretical background includes information about domestic violence, how it can be identified and discussed. The target group of this thesis is the conscripts of the Finnish Defence Forces. In addition, the results of this study can be used by the military social counsellors. Therefore, some central terms of social work for the army have been included in the theoretical part.

The result of this thesis was a guidebook that deals with the issue of domestic violence. The guidebook is aimed at conscripts completing their military service in Finland. It should help them reflect the state of their own relationships and, thus, encourage them to improve their own well-being. Moreover, it can be used by the military social counsellors in the guidance work.

Language
Finnish

Pages 52
Appendices 4
Pages of Appendices 5

Keywords

domestic violence, military social work, preventing violence

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	LÄHI- JA PARISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ	6
2.1	Väkivallan määritelmiä	6
2.2	Lähi- ja parisuhdeväkivalta	7
2.3	Väkivallan muodot	8
2.4	Riskitekijöitä ja ennakoivia merkkejä lähi- ja parisuhdeväkivaltaan ...	11
2.5	Väkivallan vaikutukset	12
2.6	Lähi- ja parisuhdeväkivalta ja lainsäädäntö	13
3	VÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY	14
3.1	Väkivaltaa ennaltaehkäisevätyö	14
3.2	Väkivallan tunnistaminen ja puheeksi ottaminen	16
3.3	Ohjaus ennaltaehkäisyn muotona	17
3.4	Opas suullisen ohjauksen tukena	18
4	VÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ PUOLUSTUSVOIMISSA	19
4.1	Varusmieskoulutus puolustusvoimien tehtävänä	19
4.2	Puolustusvoimien sosiaalityö	20
4.3	Muita varusmiehille tarkoitettuja toimintamalleja ja palveluja	22
4.4	Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hanke	24
5	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TEHTÄVÄ	26
6	OPASLEHTISEN TOTEUTUSPROSESSI	27
6.1	Työn etenemisen kuvaus	27
6.1.1	Lähi- ja parisuhdeväkivalta ajankohtaisena ilmiönä	29
6.1.2	Opinnäytetyön yhteys työelämään	31
6.2	Opaslehtisen toteutusprosessi	31
6.2.1	Opaslehtisen suunnittelu	31
6.2.2	Opaslehtisen toteutus	33
6.2.3	Opaslehtisen arviointi	35
7	TUOTOKSENA OPASLEHTINEN	38
7.1	Opaslehtisen kuvaus	38
7.2	Opaslehtisen käyttö	39
8	POHDINTA	40
8.1	Opinnäytetyöprosessi	40
8.2	Opinnäytetyön luotettavuus	42
8.3	Opinnäytetyön eettisyys	43
8.4	Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin aikana	44
8.5	Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysehdotukset	45
	LÄHTEET	47

LIITTEET

Liite 1	Opaslehtinen
Liite 2	Toimeksiantosopimus
Liite 3	Palautteen kysyminen varusmiehiltä
Liite 4	Aikataulu

1 JOHDANTO

Nuorten hyvinvoinnin tukeminen ja syrjäytymiskehityksenehkäisy ovat olleet ajankohtaisia puheenaiheita niin tiedotusvälineissä kuin viranomaisten ja maamme päättäjien keskuudessa. Valtakunnallisesti kehitetään uusia ja entistä tehokkaampia keinoja lisätä nuorten naisten ja miesten elämänhallintaa sekä vahvistaa heidän hyvinvointiaan (Valtioneuvosto 2012; Sosiaali- ja terveysministeriö 2012; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012). Samanaikaisesti keskustelua saa aikaan myös raaistunut väkivaltakäyttäytyminen. Lähes viikoittain tiedotusvälineissä kerrotaan perheissä tapahtuneista väkivallanteoista. Vuonna 2011 poliisin tietoon tuli yhteensä 40 000 eriasteista ja erilaisissa ihmissuhteissa tapahtunutta pahoinpitelyrikosta (Tilastokeskus 2012; Rikoksentsorjuntaneuvosto 2012). Luku on kuitenkin vain murto-osa todellisten tapahtumien luvusta. Siksi voidaankin todeta lähi- ja parisuhteissa tapahtuvan väkivallan olevan vakava terveydellinen, sosiaalinen ja taloudellinen ongelma yhteiskunnassamme.

Lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisytyötä, palveluiden kehittämistä kaikille väkivallan osapuolille ja väkivallan vastaista asennekasvatusta pyritään maassamme toteuttamaan erilaisin hankkein ja ohjelmin. Myös väkivaltaa työssään kohtaavien ammattilaisten asiantuntemusta ja moniammatillista yhteistyötä pyritään lisäämään. (Sisäasiainministeriö 2011.)

Tämän opinnäytetyön myötä saan osaltani tehdä lähi- ja parisuhdeväkivallan vastaista työtä nuorten elämänhallinnan ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Opinnäytetyöni kautta olen myös päässyt kehittämään puolustusvoimien sotilassosiaalityön lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintamallia. Opinnäytetyö on toteutettu työnä, jonka tuotoksena on tehty lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevä opaslehtinen (liite 1). Opaslehtisen kohderyhmänä ovat varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret aikuiset. Myös puolustusvoimien sosiaalikuraattori voi hyödyntää opaslehtistä ohjaustyössä väkivallan puheeksi ottamisen apuvälineenä.

Opinnäytetyön kirjallinen osio luo tietoperustan opaslehtiselle. Opinnäytetyön kirjallisessa osiossa pyrin antamaan lukijalle teoreettisen kuvauksen lähi- ja parisuhdeväkivallasta ja sen muodoista, pyrin kuvaamaan väkivaltaa aiheuttavia riskitekijöitä ja varhaisia vaiheita sekä väkivallan vaikutuksia. Teoriakirjallisuuden avulla olen tarkastellut myös sosiaalialan ohjaustyötä väkivallan ennaltaehkäisyyn, tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen sekä lainsäädännön näkökulmasta. Näillä perustelen myös opaslehtisen tärkeyttä ohjaustyössä. Viitekehyksen tarkoituksena on myös antaa kuvaus puolustusvoimista sosiaalialan toimintaympäristönä sekä antaa näkemys puolustusvoimista väkivallan ennaltaehkäisyntällä.

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Viola - Väkivallasta vapaaksi ry:n Ajoissa apua perheväkivaltaan (AAP) -hanke (liite 2). Opinnäytetyön aikana yhteistyötä syntyi myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen ja Pohjois-Karjalan Prikaatin kanssa. Opaslehtisen kuvituksessa ja taitossa on hyödynnetty oppilasyhteistyötä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman opiskelijan kanssa.

2 LÄHI- JA PARISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

2.1 Väkivallan määritelmiä

Väkivaltaa voidaan määritellä monella tavalla ja ilmiönä väkivaltaa on aina ollut olemassa. Lehtonen & Perttu (1999,7) määrittelevät väkivallan toisen ihmisen tahdon, toiveiden ja tarpeiden hallitsemisena, jossa loukkaamistarkoituksessa käytetään sanallisia, sanattomia ja fyysisiä tekoja. Väkivallan määrittely on kuitenkin aina sidoksissa aikaan, paikkaan, kulttuuriin ja uskoon (Marttala 2012, 37).

Maailman terveysjärjestö (WHO) määrittelee väkivallan tarkoituksellisena vallan tai voiman käyttönä tai sillä uhkaamisena. Väkivallan seurauksena tai tavoitteen-

na voi olla psyykkinen tai fyysinen vamman tuottaminen, kehityksen häiriytyminen, perustarpeiden tyydyttämättä jääminen tai kuolema. Maailman terveysjärjestön mukaan väkivalta yhdistetään itse tekoon eikä sen lopputulokseen. (Maailman väkivalta ja terveysraportti -WHO:n raportti 2005, 21.)

Väkivalta on valtaa, joka otetaan pakkokeinoilla. Tällöin vallankäytön kohteena oleva pakotetaan johonkin vastoin hänen omaa tahtoaan. Väkivalta on usein jatkuvaa ja muodoiltaan vaihtelevaa. Väkivaltaan liittyy tavoitteellisuus ja tarkoitushakuisuus joko välittömästi tai pidemmällä aikavälillä. Väkivallan käyttäjän tavoitteena on usein voimankäytön, pakottamisen, pelottelun, kiristämisen tai uhkailun avulla järjestelmällisesti kontrolloida muita. (Huhtalo, Kuhanen & Pyykö 2003, 9–10, 14.)

Eri tutkimusten mukaan naisten ja miesten väkivalta on erityyppistä ja se kohdetaan ja koetaan eri tavoin. Yleisesti voidaan todeta, että miehet kohtaavat väkivallan kadulla ja naiset kotona. Miesten tekemä väkivalta on laaja-alaisempaa ja se sisältää erilaisia väkivallan muotoja erilaisissa paikoissa. Naisten tekemä väkivalta kohdistuu lähinnä lähipiiriin, kuten omaan kumppaniin, lapsiin ja lähisukuun. (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy Tampereella 2009, 21.)

2.2 Lähi- ja parisuhdeväkivalta

Lähi- ja parisuhdeväkivallalla viitataan toisilleen läheisten ihmisten keskinäiseen väkivaltaan ja siihen liitetään yleisesti henkinen sekä fyysinen väkivalta. Lähisuhdeväkivallalla tarkoitetaan läheissuhteissa ilmenevää väkivaltaa, joka kattaa ydinperheen lisäksi myös muut lähisukulaiset sekä perheen elämään oleellisesti liittyvät ihmiset. Parisuhdeväkivallan yleisin käsite on perheväkivalta ja sillä tarkoitetaan parisuhteessa elävien aikuisten väkivaltaongelmaa. (Huhtalo ym. 2003, 9, 14.)

Parisuhdeväkivalta voidaan yleisesti määritellä prosessiksi, jossa parisuhteen toinen osapuoli kokee voiman ja vallan menetystä, haavoittuvuutta sekä ansaanjoutumisen tunteita. Prosessiksi, jossa parisuhteen toinen osapuoli ottaa it-

selleen valtaa käyttämällä toistuvasti fyysisiä, seksuaalisia, psykologisia ja/ tai moraalisia pakottamisenkeinoja. (Alen & Perttu 2010, 6.)

Lähi- ja parisuhdeväkivalta määritellään väkivallaksi, jonka tekijänä on uhrin entinen tai nykyinen avo- tai aviopuoliso, seurustelukumppani, sisarus, vanhempi, lapsi tai muutoin läheinen henkilö. Lähisuhdeväkivalta pitää sisällään parisuhdeväkivallan sekä muun perheessä tai lähiyhteisössä tapahtuvan väkivallan. Tekijöinä voivat olla mies, nainen tai molemmat. Myös lapset voivat olla väkivaltaisia toisiaan tai vanhempiaan kohtaan. Lähi- ja parisuhdeväkivalta ei vahingoita ainoastaan väkivallan kohteena ollutta uhria, vaan erityisesti perheessä elävien lasten terveyttä ja kehitystä sekä lähiverkostoa. (Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy Tampereella 2009, 16.)

Lähisuhdeväkivalta käsitteenä kattaa erilaiset väkivallan muodot toisilleen läheisten ihmisten kesken perheessä, työpaikalla, koulussa tai harrastusten parissa. Lähisuhdeväkivallan yleisimpänä muotona pidetään parisuhdeväkivaltaa, jossa on kysymys puolisoitten tai kumppaneiden välisestä väkivallasta. (Ojuri 2006, 16–17.)

2.3 Väkivallan muodot

Vallan ja kontrollin saavuttamisen ja ylläpitämisen välineitä ovat väkivallan eri muodot. Maailman terveysjärjestö (WHO) jakaa väkivallan kolmeen laajaan luokkaan väkivallan tekijän mukaan. Väkivalta voi olla ihmisen itseensä kohdistamaa väkivaltaa, ihmisten välistä väkivaltaa tai kollektiivista väkivaltaa. Ihmisen itselleen aiheuttamalla väkivallalla voidaan tarkoittaa itsensä vahingoittamista ja itsemurhakäyttäytymistä. WHO:n määritelmässä ihmisten välinen väkivalta jaetaan kahteen ryhmään, perhe- ja parisuhdeväkivaltaan ja yhteisölliseen väkivaltaan. Perhe- ja parisuhdeväkivalta kattaa perheenjäsenten ja lähisuhteissa elävien välisen väkivallan ja yhteisöllinen väkivalta kattaa kodin ulkopuolella tapahtuvan väkivallan. Kollektiivinen väkivalta kattaa sosiaalisen, taloudellisen ja poliittisen väkivallan, jonka tekijöinä ovat organisoidut suuret ihmisryhmät. Kollek-

tiivista väkivaltaa voivat olla esimerkiksi sodat, terroriteot tai väkivaltaiset konfliktit. (Maailman väkivalta ja terveystilanne -WHO:n raportti 2005, 23.)

Väkivalta on muodoltaan vaihtelevaa, jatkuvaa sekä osittain tekijän hallittavissa. Väkivallan tekijän tarkoituksena on usein kontrolloida ja pitää toista ihmistä vallassaan, siksi tekijä käyttää tietoisesti erilaisia henkisen väkivallan muotoja sekä fyysistä voimaa. (Huhtalo ym. 2003, 14.) Fyysinen väkivalta ilmenee lyömisenä, potkimisena, kuristamisena sekä erilaisina pakkokeinoina vapaudenriistoon. Henkinen väkivalta on väkivallan muodoista yleisin ja se voi olla sanallista tai sanatonta. (Lehtonen & Perttu 1999, 37–38).

Väkivallan määrittelyssä, ilmenemismuodoissa, laajuudessa ja tavoissa on kulttuurillisia, rodullisia ja sukupuolisia eroja. Parisuhteessa tapahtuva väkivalta määritellään tekotapojen mukaan fyysiseksi, psyykkiseksi, seksuaaliseksi, taloudelliseksi ja uskonnolliseksi väkivallaksi tai väkivallan uhkaksi. Väkivallan uhka voidaan kokea emotionaaliseksi tai psykologiseksi hyväksikäytöksi. (Flinck 2006, 19.)

Fyysinen väkivalta käsittää kaikki ruumiillista koskemattomuutta loukkaavat teot, kuten läpsimisen, tönimisen, potkimisen, lyömisen, kuristamisen, riepottelun, ruumiinjäsenten vääntelyn ja esineillä lyömisen tai heittelyn. Fyysisen väkivallan yksi vaarallisimmista muodoista on kemiallinen väkivalta, jolloin myrkyttämisen välineinä voidaan käyttää esimerkiksi lääkkeitä, tupakanmuruja, liuottimia tai liimaa. (Huhtalo ym. 2003, 10–11.)

Parisuhdeväkivallan yleisimmäksi ja hankalasti tunnistettavaksi muodoksi sen monimuotoisuuden vuoksi sanotaan henkistä alistamista. Henkinen väkivalta voi olla sanallista tai sanatonta ja sille tyypillistä on toistuvuus ja pitkäkestoisuus. Henkisen väkivallan muotoja ovat esimerkiksi nolaaminen, pelottelu, uhkailu, kontrollointi, huutaminen, alistaminen, nöyryyttäminen sekä fyysisellä väkivallalla uhkaaminen. Henkisen väkivallan uhrin elämä muuttuu rajoitetuksi ja jatkuva kontrolli sekä henkinen tuska voivat aiheuttaa ahdistusta ja jopa fyysistä kipua. Henkinen väkivalta liittyy lähes aina fyysiseen väkivaltaan. (Marttala 2011, 46–48; Ojuri 2006, 17.)

Henkinen väkivalta on tarkoituksellista ja toistuvaa satuttamista ja sitä voi esiintyä monenlaisissa ympäristöissä ja kaikenlaisten ihmisten välisissä suhteissa. Ilmiönä henkinen väkivalta on sama kaikkialla, mutta sen esiintymisympäristö vaikuttaa siihen, miten sitä ilmennetään. Henkisen väkivallan ehkä yleisintä muotoa, kontrollointia, voidaan ilmentää hyvin eri tavoin esimerkiksi lähi- ja parisuhteissa, työpaikoilla tai koulussa. Henkisen väkivallan voimakkaina tehosteina käytetään myös nonverbaalista viestintää, kuten eleitä, ilmeitä ja äänensävyjä. (Klemi 2006, 4, 8.)

Huhtalo ym. (2003, 11) määrittelevät hengellisen väkivallan toisen uskonnon vähättelynä tai halventamisena. Se voi ilmetä painostamisena, pakottamisena, taloudellisena hyväksikäyttönä, uhkailuna tai kiristämisenä, joka liittyy joko yksilöön tai uskonnolliseen yhteisöön. Hengellisenä väkivaltana voidaan pitää myös väkivallan oikeutuksien todistelua uskonnollisin tai aatteellisin perusteluin. Tämä väkivallanmuoto vaikuttaa voimakkaasti erityisesti lasten maailmankuvan ja oikeudentajun kehittymiseen.

Seksuaalisena väkivaltana pidetään tahdonvastaista seksuaalista kohtelua millä tahansa keinoin. Se voi olla vastentahtoista koskettelua, hivelyä, seksiin pakottamista tai se voi olla raiskaus. Seksuaalista väkivaltaa on myös seksillä kiristäminen, siihen painostaminen, seksillä syyllistäminen, uhkailu, pelottelu tai seksillä kaupankäynti. Seksuaalista väkivaltaa pidetään väkivallan muodoista tuhoisimpana. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

Taloudellinen väkivalta on usein raha-asioilla kiristämistä, taloudellista hyväksikäyttöä, toisten raha-asioiden kontrollointia, salailua ja kaikkea siihen liittyvää uhkailua ja pelottelua. Taloudellista väkivaltaa on myös rahan ja muiden etuuk-sien käyttö, joilla pyritään painostamaan tai lahjomaan uhria pitämään väkivalta-tilanteet salassa. Tämä voi näyttää hyvittelyltä ja anteeksipyynnöltä. (Huhtalo ym. 2003, 11.)

2.4 Riskitekijöitä ja ennakoivia merkkejä lähi- ja parisuhdeväkivaltaan

Väkivallanteon mahdollisuus on jokaisessa naisessa ja miehessä. Yksilön menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyvät kokemukset ja odotukset voivat näkyä ja toteutua erilaisina väkivallantekoina. Myös ympäristö, vallitseva kulttuuri, yhteiskunta tai parisuhteen luonne voivat tuoda esiin tai laukaista väkivallan mahdollisuuden. (Flinck 2006, 35.)

Rönkön ja Rytkösen mukaan väkivaltaa esiintyy kaikissa sosiaaliluokissa, mutta perheväkivaltaan ei voida esittää yhtä tai muutamaa selittävää syytä. Perheväkivaltaa voidaan selittää biologis-psykkisillä tekijöillä, lapsuuden kasvuolosuhteilla, sosiaalisella perimällä, nykyisellä elämäntilanteella ja elämäntavoilla tai yhteiskunnan sukupuolittuneilla rakenteellisilla tekijöillä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 252.)

Parisuhde kehittyy ja muotoutuu vähitellen joko tasa-arvoiseksi kumppanuudeksi tai sitten parisuhteen osapuolista toinen ottaa hitaasti ylivallan ja sanelee elämisen ehdot (Koski 1999, 34). Omassa lapsuudenkodissa havaittu väkivaltainen käytösmalli voi näkyä korkeampana parisuhdeväkivaltariskinä. Parisuhdeväkivallan riskitekijöinä ja aiheuttajina voidaan myös selittää erilaisilla stressitekijöillä ja -tilanteilla, jotka vaikuttavat perheeseen tai perherakenteeseen. Tällaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi työttömyys, huono taloudellinen tilanne tai perheessä tapahtuneet muutokset kuten lapsen syntyminen. (Lehtonen & Perttu 1999, 17, 27.)

Ajoissa apua parisuhdeväkivaltaan (AAP) -hanke teki vuosina 2008–2010 haastattelututkimuksen, jossa kartoitettiin uhrien ja tekijöiden kokemuksia parisuhdeväkivallan varhaisista vaiheista. Tutkimuksen ja siitä kerätyn aineiston mukaan lähi- ja parisuhdeväkivallan ennakoivien ja varhaisten vaiheiden osa-alueita ovat elämäntilanne, parisuhdetekijät, yksilölliset tekijät, tunteiden ja käyttäytymisen taso sekä muut elämään oleellisesti vaikuttavat tekijät. Väkivaltaisissa suhteissa väkivallan merkit tulevat kuitenkin harvoin esille yksittäisinä ilmiöinä, sillä yleensä ne linkittyvät ja limittyvät toisiinsa (Tiainen & Hulkko 2009). Elämäntilanteilla voidaan tässä yhteydessä tarkoittaa erilaisia elämään liittyviä kriisin,

stressin, epäonnistumisen tai kyvyttömyyden kokemuksia. Parisuhdetekijöinä voidaan tarkoittaa kontrollikäyttäytymistä, toisen hallintaa sekä vaikeutta selvittää ja ratkaista syntyviä konfliktitilanteita. Parisuhdeväkivallan tekijän yksilöllisinä ja ennakoivina merkkeinä tutkimuksessa nousivat mielialan vaihtelut, tunteenpurkaukset, mustasukkaisuus, vaikeus kontrolloida omia tunteita sekä huomiohakuisuus. Muita vahvasti lähi- ja parisuhdeväkivaltaan liittyvinä osatekijöitä ovat mielenterveys- ja päihdeongelmat. Myös lapsuudenkodin tai aiempien suhteiden väkivaltaista ilmapiiriä ja parisuhteen nopeaa etenemistä voidaan pitää väkivallan riskitekijöinä. (Hulkko 2011, 81–101.)

Nyky-nuorten väkivaltakäyttäytymisen voidaan todeta olevan kiinteästi yhteydessä yhteiskunnalliseen syrjäytymiseen ja päihteiden väärinkäyttöön. Nuorten aikuisten tekemillä vakavilla väkivallanteoilla voidaan katsoa olevan myös ylisukupolvisia ulottuvuuksia, sillä tutkimusten mukaan varsin monella on väkivaltarikoksista tuomittuja sukulaisia tai uhriksi joutuneita lähiomaisia. (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 2011, 30.)

2.5 Väkivallan vaikutukset

Flickin (2006, 37) väitöskirjatutkimuksen mukaan parisuhdeväkivallan kokemukset ovat aina ainutkertaisia ja subjektiivisia kokemuksia. Kokemukset väkivallasta voivat myös muuttua ihmisen kehityksen ja kasvun myötä. Väkivallanuhka ja väkivallan yksilölliset kokemukset vaikuttavat ihmisen toimintaan, ihmissuhteisiin, arvoihin, päämäärien asettamiseen ja suunnitelmiin.

Väkivalta aiheuttaa aina kohteelle henkisiä vammoja (Lehtonen & Perttu 1999, 51). Pitkään jatkunut henkinen tai fyysinen väkivalta turruttaa, synnyttää häpeän tunteen, saa aikaan univaikeuksia ja painajaisia. Väkivallankokijan minuus murenee ja itsestä välittäminen voi muuttua vähitellen välinpitämättömyydeksi. Väkivallan salaaminen voi aiheuttaa lähiympäristöstä etääntymisen, ja voimavarojen vähenemisen seurauksena arjenaskareet voivat muuttua ylivoimaisiksi. (Koski 1999, 43.)

Väkivallan aiheuttamat seuraukset vaihtelevat fyysisistä vammoista psykosomaattisiin vaivoihin. Väkiältä voi aiheuttaa traumaperäisiä stressireaktion oireita kuten väsymystä, uniongelmia, päänsärkyä, yleistä levottomuutta, muistiongelmia, ahdistusta, pelkotiiloja ja masennusta. Lisäksi väkivallan uhri voi kärsiä myös häpeästä, syyllisyydestä, itsearvostuksen romahduksesta sekä hänen voi olla vaikeaa luottaa toisiin ihmisiin. (Ojuri 2006, 18.)

Väkiältä vaikuttaa uhrin koko persoonallisuuteen ja on uhka yksilön turvallisuuden tunteelle. Väkiältä on usein myös uhka riippumattomuuden tunteelle, jolloin uhri voi kokea, että hänen mahdollisuutensa omaa itseään koskeviin päätöksiin on rajoittunutta. Väkivallan pitkittyessä uhri voi kadottaa tunteen omista tarpeistaan ja omasta tahdostaan, murentaa itsetunnon sekä se voi aiheuttaa jopa ihmisarvon menetyksen tunnetta. Uhri saattaa kokea väkivallan myös ansaittuna. Tuolloin seurauksena voi olla uhrin oman minäkuvan menetys ja sen korvaaminen pärjäämättömän, heikon ja avuttoman ihmisen minäkuvalla. (Lehtonen & Perttu 1999, 51–52.)

Lähi- ja parisuhdeväkivallan vaikutuksia on vaikea ymmärtää ilman kokemuksellista näkökulmaa. Myös uhrin kokemukset väkivallasta muuttuvat väkivallan jatkuessa pitkään ja/tai kun väkivaltakokemukset ovat olleet rajuja. Väkiältä normalisoituu, eivätkä esimerkiksi suhteen alun väkivaltakokemukset, jotka tuntuivat hyvin väkivaltaisilta, tunnu enää samalta. Uhri ikään kuin tottuu väkiältäan, jolloin myös väkivaltaisesta suhteesta vapautuminen muuttuu vaikeammaksi. (Marttala 2011, 41.)

2.6 Lähi- ja parisuhdeväkivalta ja lainsäädäntö

Väkiältä toista ihmistä kohtaan on rikoslaissa määritelty rikos ja parisuhdeväkivalta on ihmisoikeusrikkomus. Väkiältäan liittyvässä rikoslaissa on säädökset seksuaalirikoksista, henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista, rauhan rikomisesta ja vapautteen kohdistuvista rikoksista. Rikoslaki keskittyy fyysiseen väkiältäan, jolla tavallisesti tarkoitetaan pahoinpitelyä. Fyysinen väkiältä on aina rikos, mutta poikkeuksellisissa tilanteissa se voi olla rikosoikeudellisesti an-

teeksiannettavaa jos kysymyksessä on puolustautuminen toisen väkivaltaa vastaan eli hätävarjelu. (Rikoslaki 19.12.1889/39; Niemi-Kiesiläinen & Kainulainen 2006, 116.)

Väkivallantekijä voi syyllistyä kotirauhan häiritsemiseen, vapaudenriistoon, laitomaan uhkaukseen tai sen yrittämiseen tai vahingontekoon rikkoessaan toisen omaisuutta. Tällaiset teot voivat olla vain osa tekijän harjoittamasta jatkuvasta uhrin käyttäytymisen kontrolloinnista. Rikoslaisissa on myös säädös ilmiantovelvollisuudesta, jolla kansalainen velvoitetaan antamaan tietonsa viranomaisille törkeän rikoksen tapahtumisesta. Tällaisia rikoksia on esimerkiksi raiskaus, lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, törkeä pahoinpitely, tappo, surma, murha, ihmiskauppa, panttivangin ottaminen ja törkeä terveyden vaarantaminen. (Rikoslaki 19.12.1889/39.)

3 VÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISY

3.1 Väkivaltaa ennaltaehkäisevätyö

Pari- ja lähisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyyn on viime vuosina haluttu puuttua erilaisten hankkeiden ja kampanjoiden avulla. Tiedotusvälineet ovat pitäneet pari- ja lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa esillä. Lehdistössä uutisoidaan lähes viikoittain vakavista väkivallanteoista ja televisiossa väkivaltateemaa pidetään yllä keskustelevin ja kantaaottavin ohjelmin. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012.)

Väkivallan ennaltaehkäisyn tehokkuuden kannalta on tärkeää, että informaatiota annettaessa väkivalta määritellään rikokseksi ja tuomiot määritellään teon vakavuuden mukaisesti. Väkivaltaa ennaltaehkäisevässä informaatioissa ja väkivaltaa ennaltaehkäisevässä työssä tulee myös tukea ja kannustaa uhreja ja väkivallantekijöitä hakemaan apua. (Lehtonen & Perttu 1999, 145.)

Väkivallan ennaltaehkäisyn ja ennaltaehkäiseväntyön voidaan katsoa alkavan jo lasten ja nuorten varhaiskasvatuksessa. Kotona, päivähoitossa, neuvolassa ja koulussa on kiinnitettävä huomiota ja puututtava toisten kiusaamiseen ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Myös kolmannen sektorin toimijat voivat kasvattaa lapsia ja nuoria kohti väkivallattomuutta, toisten kunnioitusta sekä korostaa perhekasvatusta ja tasa-arvoisuutta. Suomen puolustusvoimat kouluttavat joukkoja puolustamaan kotia ja isänmaata. Tämän koulutuksen yhteydessä mahdollistuu lähes koko miesikäluokan kohtaaminen, jota hyödynnetään myös perheväkivallan ennaltaehkäisevässä työssä ja asenteiden muuttamisessa väkivaltaa vähensyväksi. (Koski 1999, 84–85; Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2008:9, 22.)

Kunnat ovat velvoitettuja ehkäisemään lähi- ja parisuhdeväkivaltaa yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja kuntien on pystyttävä tarjoamaan palveluja kaikille väkivallan osapuolille. Ennaltaehkäisevä väkivaltatyö edellyttää kunnalta sitoutuneisuutta, riittäviä taloudellisia resursseja ja tiedollisia valmiuksia sekä mahdollisuutta kouluttautua tarvittaessa. (Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7, 14.)

Väkivallan ennaltaehkäisytyöhön erikoistuneita palveluja on saatavilla myös internetissä ja puhelimitse. Nämä palvelut tavoittavat myös syrjäseuduilla asuvia ja halutessaan palveluissa voi asioida anonyymisti. Keskusteluapua elämän ongelmiin tarjoaa auttavat puhelimet, joita ylläpitävät eri toimijat. Väkivaltaa ennaltaehkäiseviä työmuotoja ja palvelunjärjestäjiä on lukuisia, mutta myös internetissä saatavana olevassa väkivaltatyössä autetaan kaikkia väkivallan osapuolia. Internetistä löytyviä verkkoauttamispalveluja on esimerkiksi kaikille väkivallan osapuolille tarkoitettu Ensi- ja turvakotien liiton Nettiturvakoti, naisille ja tytöille tarkoitettu Naisten linja sekä pääasiassa pojille ja miehille tarkoitettu Lyömätön linja. (Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012.)

3.2 Väkivallan tunnistaminen ja puheeksi ottaminen

Väkivallan tunnistamista, tiedostamista, ehkäisemistä ja kykyä ottaa väkivalta puheeksi pyritään parantamaan kaikissa yhteiskuntaluokissa (Rikksentorjuntaneuvosto 2006). Yksi tärkeä ennaltaehkäisevä kanava on myös sosiaalisen ympäristön aktiivisuus (Koski 1999, 55). Rikksentorjuntaneuvoston työryhmän mukaan kansalaisille halutaan saada valmiuksia, jolloin kansalaiset voisivat toimia itsekin väkivallan vähentämiseksi, uskaltaisivat ja pystyisivät puuttumaan väkivaltaan sekä hakisivat apua ja tukea. (Rikksentorjuntaneuvosto 2006.)

Väkivallan tunnistaminen on usein hankalaa, mutta monenlaisia viestejä voi lähi- ja parisuhteessa olevista ongelmista olla kuitenkin havaittavissa monella tavalla. Lähi- ja parisuhdeväkivallan salaisuuden säilyttäminen on vaikeaa ja jatkuva ilmitulon vaara luo jännitteitä kaikkiin ihmissuhteisiin. Aikuisuuden sairaudet ja uupumus voivat pitää sisällään myös perheväkivallan, jolloin sosiaali- ja terveystyöntekijät ovat ensisijaisesti puheeksiottajanroolissa. Myös päiväkotien ja koulujen henkilöstö voi havaita merkkejä väkivallasta, esimerkiksi alakulo, väsymys ja syrjään vetäytyminen ovat merkkejä ahdistuksesta ja aggressioiden purkamisen nyrkein vaatii aina puuttumista. (Koski 1999, 49–50.)

Henkisen väkivallan merkkejä on hankalampi tiedostaa kuin fyysisen väkivallan aiheuttamia vammoja (Perttu & Söderholm 1998, 5). Parisuhdeväkivallan tunnusmerkkeinä voidaan pitää toistuvia fyysisiä vammoja tai psyykkisiä oireita. Parisuhdeväkivaltaan liitettäviä fyysisiä vammoja voivat olla esimerkiksi ruhjeet, hankaumat, ihmisen aiheuttamat puremajäljet, vammat sukupuolielimissä sekä kasvovammat. Psyykkisiä oireita voivat olla syömishäiriöt, nukkumisvaikeudet, päihteiden runsas käyttö, apatia, paniikkikohtaukset ja mielenterveysongelmat. (Allen & Perttu 2010, 24.)

Avun hakemisen kynnys lähi- ja parisuhdeväkivaltaan on yleensä erittäin korkea. Ammatti-ihmisen vastuu ja velvollisuus on työssään tunnistaa ja ottaa puheeksi väkivallan ilmenemismuotoja. Väki­vallan puheeksi ottamisella autetaan asiakasta tekemään käsittämätön käsitettäväksi, tekemään tunteet näkyviksi ja pukemaan ne sanoiksi. (Purjo & Gjerstad 2010, 195–199.) Väki­vallan puheeksi

ottaminen vaatii työntekijältä ammattitaitoa ja rohkeutta ottaa arka asia esille asiakkaan kanssa. Väkivaltaan liittyvä asiakastyö vaatii riittävästi tietoa väkivaltaista ilmiönä sekä väkivaltaa kokeneiden tai väkivaltaa tehneiden asiakkaiden traumatisoitumiseen liittyvien oireiden ja käyttäytymisen ymmärtämistä. (Ensi- ja turvakotienliitto ry 2006, 136–138.)

Väkivalta ja siihen puuttuminen herättävät ajatuksia ja tunteita. Lähi- ja parisuhdeväkivaltaan puuttuminen ja sen puheeksi ottaminen tarkoittaa väkivallan kyseenalaistamista. Väkivallan tunnistamisessa ensimmäinen hetki on tärkeä. Silloin vaikutetaan siihen, pystyykö asiakas päästämään irti pelosta ja väkivallasta, pystyykö hän sen hetkessä tilanteessa ottamaan avun vastaan. (Huhtalo ym. 2003, 46–49.)

3.3 Ohjaus ennaltaehkäisyn muotona

Käsitteenä ohjaus tarkoittaa pyrkimystä edistää asiakkaan kykyä ja aloitteellisuutta elämänlaadun parantamiseksi. Ohjauksessa asiakas on ratkaisujen tekijä ja ohjaajan tehtävänä on asiakkaan tukeminen sekä tiedon antaminen. Ohjaussuhteen tulee olla tasa-arvoista, vuorovaikutteista, aktiivista ja tavoitteellista toimintaa. (Kyn-gäs, Kääriäinen, Poskiparta, Johansson, Hirvonen & Renfors 2007, 25–26.)

Ohjauksen lähtökohtana on asiakaslähtöinen työskentelytapa, jossa korostetaan asiakkaan ikä ja päätöksentekokyky huomioiden, että asiakkaalla tulee säilyä vastuu ja päätösvalta omasta elämästään (Vilen, Leppämäki & Ekström 2002, 34). Ohjauksen tarve perustuu yleensä asiakkaan terveyteen, hyvinvointiin, elämänhallintaan, turvallisuuteen liittyviin asioihin. Ohjaustyötä tekevän on erityisen tärkeää tunnistaa ohjauksen lähtökohdat, jotta hän pystyy tukemaan asiakkaan yksilöllisyyttä ja kunnioittamaan tämän itsemääräämisoikeutta. (Kyn-gäs ym. 2007, 26, 35, 39).

Ohjaus on aina sidoksissa asiakkaan ja ammattilaisen taustatekijöihin. Ohjaukseen vaikuttavat taustatekijät voidaan jakaa fyysisiin, psyykkisiin, sosiaalisiin ja muihin ympäristöön liittyviin taustatekijöihin. Fyysisiin taustatekijöihin kuuluvat muun muassa asiakkaan ja ammattilaisen ikä ja sukupuoli, psyykkisiin tekijöihin kokemukset, odotukset ja motivaatio, sosiaalisiin tekijöihin arvot ja ympäristöön liittyviin taustatekijöihin ohjausympäristö. Ohjaustyötä tekevältä ammattilaiselta edellytetään myös omien taustatekijöiden, kuten tunteiden, ajattelutapansa, arvojen ja ihmiskäsityksen ymmärtämistä. (Kyngäs ym. 2007, 29, 32, 35–36.)

3.4 Opas suullisen ohjauksen tukena

Suullinen ohjaus on keskeinen osa sosiaalialan asiakasprosessia. Sosiaalialan asiakastyössä ohjaustilanteisiin vaikuttavat asiakkaan ikä, persoonallisuus, kyky vastaanottaa uutta tietoa, motivaatio käsiteltävään asiaan, tiedot ja taidot sekä käsiteltävän asian yksilöllinen merkitys. (Torkkola, Heikkinen & Tiainen 2002, 31.) Ohjausta annetaan useimmiten suullisesti yksilö- tai ryhmänohjauksessa, mutta sitä voidaan tukea erilaisin oheismateriaalein. Suullisessa vuorovaikutuksessa mahdollistuu ajatusten, kysymysten ja tunteiden vaihtaminen, yhdessä tekeminen ja yhdessä oleminen. (Vilen ym. 2002, 22.)

Tieteellisesti on arvioitu, että asiakkaat muistavat noin 10 prosenttia siitä, mitä he kuulevat ja noin 75 prosenttia siitä, mitä he näkevät. Lisäksi he muistavat noin 90 prosenttia siitä, mitä heidän kanssaan on käyty läpi näkö- ja kuuloaistia hyödyntäen. Tämä osoittaa, että suullisen vuorovaikutuksen tueksi tarvitaan kirjoitettuja ohjeita. (Kyngäs ym. 2007, 73.) Suullisen ohjauksen tukena käytettävät kirjalliset opaslehtiset voivat sisältää neuvoja, informaatiota sekä yleensä muun muassa havainnollistavat asiakkaan paikan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmässä sekä määrittävät käsityksiä terveydestä, hyvinvoinnista tai sairaudesta. (Torkkola ym. 2002, 11.)

Suurin osa asiakkaille suunnatuista opaslehtisistä on kohdeviestintää ja ne on kirjoitettu ennalta määrätyle ryhmälle. Osa asiakasohjeista on vapaasti saatavissa internetin kautta, jolloin se voi muistuttaa joukkoviestintää. Tällöin Internetistä kuka tahansa voi lukea ohjeita ja oppaita, jolloin se on huomioitava kirjoittaessa. (Torkkola ym. 2002, 22–23.)

4 VÄKIVALLAN ENNALTAEHKÄISEVÄ TYÖ PUOLUSTUSVOIMISSA

4.1 Varusmieskoulutus puolustusvoimien tehtävänä

Puolustusvoimat ovat osa suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuskokonaisuutta ja organisaation lakiin perustuvana tehtävänä on tuottaa turvallisuutta kaikille maassa asuville henkilöille. Puolustusvoimien tehtävänä on vastata Suomen puolustamisesta, antavat virka-apua muille viranomaisille sekä osallistua kansainvälisiin kriisinhallintatehtäviin. Puolustusvoimien perustoimintoja ohjaavat Suomen perustuslaki (731/1999), laki puolustusvoimista (551/2007) sekä asevelvollisuuslaki (1438/2007). Puolustusvoimien organisaatioon kuuluu noin 15 000 työntekijää, noin 27 000 vuosittain koulutettavaa varusmiestä ja noin 25 000 reserviläistä. Sodanajanvahvuus Suomen puolustusvoimilla on noin 350 000 henkilöä. (Puolustusvoimat 2012.) Varusmiehiä koulutetaan kolmessa eri puolustushaarassa, joita ovat maa-, meri- tai ilmavoimat. Puolustushaarat ovat jaettu joukko-osastoihin, joissa varusmiehiä koulutetaan tiettyihin aselajeihin. Varuskunta on puolestaan paikka ja sotilaallinen alue, jossa varusmiesten koulutus tapahtuu. (Suomen perustuslaki 731/1999 § 127; Asevelvollisuuslaki 1438/2007 § 2, § 36.)

Suomen perustuslaki (731/1999 § 127) määrittelee maanpuolustusvelvollisuuden, joka koskettaa kaikkia kansalaisia. Miehiä koskettava asevelvollisuus on osa tätä velvollisuutta, jota asevelvollisuuslaki (1438/2007) ja siviilipalveluslaki (1446/2007) määrittävät. Asevelvollisuus on suoritettava asepalveluksena tai si-

viilipalveluksena, ellei velvollista vapauteta rauhanajaksi tai kokonaan palveluksesta. Asevelvollisuudesta vapautumisen syitä voivat olla fyysiset tai psyykkiset syyt, asuminen pysyvästi Ahvenanmaalla tai Jehovan todistajat -nimiseen uskontokuntaan kuuluminen. Varusmiespalveluksena asevelvollisuutensa suorittavat nuoret miehet ja vapaaehtoista varusmiespalvelusta suorittavat naiset koulutetaan kykyjensä ja taipumustensa mukaisiin sotilaallisen maanpuolustuksen tehtäviin. Lain mukaan asevelvollisuus alkaa sen vuoden alusta, jolloin mies täyttää 18 vuotta ja päättyy viimeistään sen vuoden loppuun, kun hän täyttää 60 vuotta. Suomalainen mies määrätään osallistumaan kutsuntoihin sinä vuonna, jolloin hän täyttää 18 vuotta. Kutsuntojen yhteydessä vahvistetaan asevelvollisen palveluskelpoisuusluokka ja päätetään hänen palvelustapansa. (Suomen perustuslaki 731/1999 § 127; Asevelvollisuuslaki 1438/2007 § 2, § 36.)

4.2 Puolustusvoimien sosiaalityö

Kuntasektorin ja yksityisten palveluntuottajien lisäksi sosiaalityötä tehdään ja alan ammatillista osaamista hyödynnetään osana valtion järjestämää perusterveydenhuollon, vankeinhoidon, kriminaalihuollon, poliisin ja puolustusvoimien toimintaa. Turvallisuusaloilla tehtävä sosiaalityö ja palveluohjaus ovat osa turvallisuusviranomaisten henkilöstöpalveluja ja linkki muuhun sosiaalihuollon kenttään. (Särmäkari 2005.)

Puolustusvoimissa palvelustaan suorittavien varusmiesten hyvinvoinnista vastataan moniammatillisesti ja heidän hyvinvointiinsa, terveyteensä ja jaksamiseensa pyritään vaikuttamaan erilaisten tukitoimien, kampanjoiden ja hankkeiden avulla (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010). Puolustusvoimien omasta sosiaalijärjestelmästä vastaa pääesikunnan henkilöstötukisektori, johon sosiaaliala kuuluu. Puolustusvoimien henkilöstötukijärjestelmän runkoon kuuluvat sotilassosiaalityön, kirkollisentyön, sotilaslääketieteen sekä työ- ja palvelusturvallisuuden eri osaajia. Käytännössä sosiaalialan työtehtäviä hoitavat sosiaalipäälliköt puolustushaarojen esikunnissa, ja joukko-osastoissa työskentelevät sosiaalikuraattorit. Sosiaalijärjestelmän tavoitteena on saattaa yhteiskunnan yleiset ja puolus-

tusvoimien omat sosiaalipalvelut kaikissa olosuhteissa puolustusvoimien henkilöstön ja varusmiesten käyttöön. Puolustusvoimien sosiaalijärjestelmän tavoitteena on myös huolehtia sosiaalihuollollisten tarpeiden täyttämisestä. (Mattila 2012; Heikkilä 2007, 7). Puolustusvoimien sosiaalityön ammatillista viitekehystä ei ole tarkemmin määritelty, mutta työtä toteutetaan sosiaalihuoltolain mukaisesti (17.9.1982/710). Puolustusvoimissa tehtävää sosiaalityötä säätelevät myös erityisesti asevelvollisuuslaki, puolustusvoimien omat säännöt, määräykset ja pysyväisasikirjat. Sotilassosiaalityö on täydentävää sosiaalityöstä, sillä organisaation päätehtävä on jokin muu kuin sosiaalialan työ. (Hakanpää 2009, 7–10.)

Puolustusvoimien sosiaalityöstä vastaavat sosiaalikuraattorit hoitavat laajaa ja monimuotoista tehtäväkenttää, jossa pyritään tukemaan ja ohjaamaan asiakasta hänen ongelmatilanteissaan. Sotilassosiaalityön painopiste voi asiakkaan tilanteen mukaan olla joko ehkäisevässä tai korjaavassa työssä. Sosiaalikuraattorit ohjaavat asiakkaita esimerkiksi sosiaaliturva- ja toimeentuloasioissa sekä opintoihin ja oikeudellisiin asioihin liittyvissä kysymyksissä. (Puolustusministeriö 2004, 15.)

Puolustusvoimien sosiaalikuraattorit toteuttavat asiakastyötä vuorovaikutuksen keinoin pääasiassa pitämällä vastaanottoa. Sotilassosiaalityön tarkoituksena on puolustusvoimien oman sosiaalijärjestelmän sekä organisaation ulkopuolisten yhteistyöverkoston avulla tarjota sosiaaliturvan neuvontapalveluja kaikille kyseisenä hetkenä puolustusvoimissa toimiville tahoille, kuten varusmiehille, reserviläisille, palkatulle henkilöstölle sekä kansainvälisissä kriisinhallintatehtävissä oleville sotilaille. (Santamala 2006, 15.) Sosiaalikuraattorin tekemä asiakastyö voidaan jakaa tarkemmin kuuteen eri aiheeseen, joita kuraattori usein kohtaa työssään. Niitä ovat palvelussuhdevaikeudet, henkilökohtaiset huolet, työ- ja opintoasiat, asumisasiat, toimeentulo sekä muut asiakastyön tehtävät kuten sosiaalipalveluista ja -etuuksista tiedottaminen. Sosiaalikuraattorilla ei ole päätävaltaa asiakasta koskeviin asioihin, kuten etuuksiin tai varusmiehen palvelusaikaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 100–101; Mattila 2012.)

Sosiaalikuraattori on monissa asioissa opastaja ja ohjaaja, joka kannustaa varusmiehiä toimimaan itsenäisesti ja antaa neuvoja, kuinka toimia eri tilanteissa (Ihalainen & Soutua 1996, 24). Sotilassosiaalityössä neuvonnan ja ohjauksen keinoin pyritään vahvistamaan ja parantamaan nuorten hyvinvointia, elämänlaatua ja toimintakykyä. Sosiaalikuraattori tapaa joukko-osastosta riippuen kymmeniä tai satoja asiakkaita vuodessa. Organisaation päätehtävä, kriisi- ja sodanajanjoukkojen tuottaminen, ei yleensä mahdollista pitkäaikaisia asiakasprosesseja. Tämä johtunee siitä, että varusmiespalvelus kestää 6, 9 tai 12 kuukautta ja reserviläisten kertausharjoitukset vain muutamia päiviä. Varusmiehen hyvinvointia myös palveluksen keskeytyessä tai palvelusajan jälkeen pyritään vahvistamaan erilaisilla yhteistyömalleilla, joita on luotu yhdessä kuntien kanssa. Jos asiakkaalla on esimerkiksi monimuotoisia tai vakavia elämänhaasteita kuten mielenterveys- ja päihdeongelmia, keskeytetään varusmiespalvelus yleensä määräajaksi tai kokonaan, ja hänet ohjataan kuntasektorin palveluiden piiriin. (Mäkinen ym. 2009, 100–101; Mattila 2012).

4.3 Muita varusmiehille tarkoitettuja toimintamalleja ja palveluja

Varusmiesten ja palkatun henkilöstön hyvinvoinnin edistämiseksi sekä mielenterveysongelmien ennaltaehkäisemiseksi ja havaitsemiseksi ovat maavoimat vuoden 2012 alusta aloittaneet ”Kaveria ei jätetä” -toiminnan. Toimintaan kuuluu, että kaikissa maavoimien hallintayksiköissä on pidettävä varusmiehille ja palkatulle henkilöstölle asiantuntija-info henkisestä pahoinvoinnista ja sen tunnistamisesta. Lisäksi varusmiespalvelukseen kuuluviin oppitunteihin ja erilaisiin teemapäiviin tulee jatkossa liittää luento mielenterveyteen liittyvistä teemoista. Myös esimerkiksi varuskunnan sosiaalikuraattorin ja papin oppitunneilla tulee nostaa esille kriisien ennaltaehkäisyä. Toiminnan myötä tulee varusmiehille tehdä tunnetuksi varuskunnan sisäisten tukihenkilöiden kuten sosiaalikuraattorin, papin ja sairaanhoitajan toimintaa. Vuoden 2012 alusta alkaen on jokaiselle varusmiehelle jaettu käyntikortti, josta löytyy varuskunnan sisäisten tukihenkilöiden puhelinnumerot sekä valtakunnallisten tukipuhelimien puhelinnumerot. Jokaisen maavoimien hallintoyksikön on myös tarkistettava henkisen tuen saataavuus virka-ajan ulkopuolella. (Maavoimat 2012.)

Varusmiesten palvelusajan hyvinvointia tukemaan on jokaiseen joukko-osastoon perustettu varusmiestoimikunta (VMTK). Varusmiestoimikunta koostuu varusmiesten itse keskuudestaan valitsemista varusmiestovereista, jotka toimivat tehtävässä noin vuoden kerrallaan. Varusmiestoimikunnan tehtävänä on tukea joukon yhteishenkeä ja varusmiesten palvelusmotivaation ylläpitämistä sekä osallistua palvelusolosuhteiden ja varusmiesten aseman kehittämiseen. Tällaisia kehitettäviä asioita voivat olla työ- ja opintoasiat, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymykset, palveluturvallisuus sekä viihde-, kulttuuri- ja urheilutoiminnan järjestäminen. (Yleinen palvelusohjesääntö 2009.)

Puolustusvoimien joukko-osastojen kriisityöryhmät tukevat ja täydentävät organisaation henkilöstötukijärjestelmää. Kriisiryhmän koulutettu ja moniammatillinen henkilöstö kykenee tehokkaasti ja nopeasti antamaan psykososiaalista tukea varusmiehille ja muille puolustusvoimissa palveleville. Kriisiryhmien ammatitaitoa hyödynnetään esimerkiksi onnettomuuksissa, tapaturmissa sekä erilaisissa toimintahäiriöissä ja erityistilanteissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010.)

Puolustusvoimat ovat yhteistyössä siviilipalveluskeskuksen, kuntien ja työ- ja elinkeinoministeriön kanssa rakentaneet yhteistyötoimintamallin, jonka tavoitteena on erityisesti nuorten miesten selviytymisen tukeminen ja syrjäytymiskehityksen ehkäiseminen. Time out! Aikalisä! -elämä raiteilleen toimintamallilla halutaan kutsunnoissa ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeytyessä tarjota nuorelle mahdollisuutta omaan, kotikunnassa olevaan ohjaajaan. Nuorelle nimetty ohjaaja tukee nuorta elämäntilanteiden selvittelyssä, auttaa haastavien ratkaisujen löytämisessä sekä tarvittaessa ohjaa muihin palveluihin. Tukipalvelua kunnissa oman työnsä ohella tekevät kuntien sosiaali-, terveys- ja nuorisovaltuutetut, jotka ovat saaneet erillisen Terveystietokeskuksen antaman Aikalisä-ohjaaja koulutuksen. (Stengård, Haarakangas, Upanne, Appelqvist-Schmidlechner, Savolainen & Ahonen 2008, 7–9.)

Nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi puolustusvoimat tekevät yhteistyötä kuntien etsivän nuorisotyön kanssa. Nuorisolaki (72/2006) velvoittaa puolustusvoimia ja siviilipalveluskeskusta arvioimaan nuoren tukitarpeen ja luovuttamaan nuoren yhteystiedot nuoren kotikunnalle. Ensisijaisesti nuorelle tarjotaan Aikali-

sä-tukipalvelua, mutta mikäli nuori ei ole siihen suostuvainen tai hänen kotikuntansa ei tarjoa palvelua, luovutetaan nuoren tiedot etsivälle nuorisotyölle. Puolustusvoimat ilmoittavat etsivälle nuorisotyölle tiedot nuoresta, joka on alle 25-vuotias ja joka keskeyttää palveluksen palveluskelpoisuuden puuttumisen vuoksi. (Nuorisolaki 27.1.2006/72.)

Väestöliitto on yhteistyössä puolustusvoimien kanssa perustanut kutsuntoihin osallistuville ja varusmiespalvelustaan suorittaville tarkoitetun tukipuhelimen. Tukipuhelin pyrkii olemaan matalan kynnyksen palveluntarjoaja, jonne varusmies voi soittaa ilmaiseksi ja nimettömänä. Tukipuhelimeen voi soittaa esimerkiksi parisuhteeseen, talouteen, jaksamiseen tai varusmiespalvelukseen liittyvissä asioissa. Väestöliitossa tukipuhelimeen vastaa koulutetut ammattihenkilöt. (Väestöliitto 2012.)

Sosiaali- ja terveysministeriön laatiman naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman mukaisesti puolustusvoimat suunnittelee perheväkivallan ennaltaehkäisyä sisältävän teeman liittämistä osaksi varusmieskoulutuksen peruskoulutuskauden tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsittelevään opintokokonaisuuteen. Lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisytyötä on puolustusvoimissa tähän asti toteutettu erilaisten paikallisten toimijoiden, hankkeiden ja erilaisten järjestöyhteistyötahojen avulla. (Puolustusvoimien Pääesikunta 2012.)

4.4 Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hanke

Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Isä-hanke on valtakunnallisiin ohjelmiin pohjautuva isä-ohjelma, jonka avulla isät lapsen odotusajasta lähtien murrosikäisen nuoren isäksi asti saavat vertaistukea isänä olemiseen, malleja ja vahvistusta lapsen ja isän väliseen vuorovaikutukseen sekä eväitä tasavertaiseen perhe-elämään. Ohjelmaa toteutetaan MLL:n paikallisyhdistyksissä, neuvoloissa ja varuskunnissa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011.)

Isä-hankkeen yhtenä tavoitteena on yhdessä puolustusvoimien kanssa muodostaa parisuhteen ja isyyden tueksi koulutusohjelma maamme eri varuskuntiin. Yhteistyön aloittamiseksi Mannerheimin Lastensuojeluliitto teki vuosina 2010 ja 2011 varusmiespalvelustaan suorittaville nuorille aikuisille hyvinvointikyselyn. Kyselyssä kartoitettiin varusmiesten näkemyksiä omasta itsestään, heidän odotuksia ja kokemuksia parisuhteesta, näkemyksiä vanhemmuudesta sekä varusmiespalvelusajan vaikutuksista hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja päihteiden käyttöön. Kysely suoritettiin kolmessa varuskunnassa, joita olivat Ilma-voimien Teknillinen Koulu Hallissa, Satakunnan Lennosto Pirkkalassa ja Pohjois-Karjalan Prikaati Kontiolahdella. Pohjois-Karjalan Prikaatissa kyselyyn vastasi vuonna 2010 noin 284 nuorta, joista naisia oli 4% ja vuonna 2011 vastanneita oli 348, naisia vastanneista oli 3%. Kyselyyn osallistuneet olivat iältään pääosin alle 21-vuotiaita. (Vuorenmaa 2011.)

Tehdyille tutkimukselle puolustusvoimat eivät ole myöntäneet valtakunnallista julkaisemislupaa, mutta tässä opinnäytetyössä on lupa hyödyntää Pohjois-Karjalan Prikaatista saatuja tutkimustuloksia yleisellä tasolla. Tässä opinnäytetyössä hyödynnän kyselyn tuloksia vain varusmiesten seurustelukokemuksista ja -näkemystistä, joita molemmissa tutkimuksissa kartoitettiin yhteensä 29 väitännällä. (Vuorenmaa 2011; Teräväinen 2011.)

Kyselyyn vastanneista tällä hetkellä seurustelusuhteessa olevista valtaosalla oli kokemusta parisuhteesta ja kyselyn tekohetkellä seurustelusuhteessa oli vastanneista noin puolet. Vastanneet pitivät parisuhteessa tärkeänä avointa kommunikaatiota, hyväksyntää ja tasapuolisuutta. Kyselyn vastauksissa tuli ilmi, että joidenkin parisuhteissa kontrolloidaan, kiristetään, lahjotaan seksillä, määrätään, pakotetaan, riidellessä mitätöidään ja nöyrytetään tai riita päättyy usein mököttämiseen tai itkuun. Osa vastanneista myös koki, että on parempi olla hiljaa omista tunteistaan sekä sitoutuessaan kumppaniin menettää itsenäisyyden tai voi omistaa toisen. Osalla vastaajilla oli myös fyysisen kiinnikäymisen kokemuksia. Huomioitavaa myös on, että niistä vastanneista, jotka eivät olleet vielä seurustelleet, oli vähemmän itseensä tyytyväisiä kuin niissä, jotka olivat jo seurustelleet. Seurustelemattomilla oli vastausten mukaan useammin myös heikko itseluottamus. (Vuorenmaa 2011.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TEHTÄVÄ

Tämä opinnäytetyö on tehty toiminnallisena työnä. Toiminnallinen opinnäytetyö määritellään työksi, joka tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toiminnallisen opinnäytetyön aiheen olisi hyvä olla lähtöisin työelämästä. Työelämästä saatu opinnäytetyö tukee opiskelijan ammatillista kasvua ja opiskelija pääsee näyttämään osaamistaan laajemmin, luomaan suhteita sekä herättämään työelämän kiinnostuksen itseensä. Työelämän kanssa yhteistyössä toteutettu opinnäytetyö lisää myös opiskelijan vastuuntuntoa ja opettaa projektinhallintaa. (Vilka & Airaksinen 2003, 9, 17.)

Opinnäytetyöni tavoitteena on tarjota lähi- ja parisuhdeväkivaltatietoutta nuorille aikuisille sekä lisätä heidän valmiuksiaan katkaista väkivallankierre. Yhteistyö puolustusvoimien joukko-osaston kanssa antaa tähän hyvän mahdollisuuden, tavoittavathan he vuosittain lähes koko miesikäluokan. Opinnäytetyöni tehtävänä oli tuottaa helposti ymmärrettävä, ajatuksia herättävä ja kuvitettu opas puolustusvoimien sotilassosiaalityön käyttöön. Opaslehtisen kohderyhmänä ovat varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret aikuiset, mutta opaslehtinen tulee olemaan esimerkiksi myös palkatun henkilöstön saatavilla. Opaslehtisen tarkoituksena on saada varusmiespalvelustaan suorittavia nuoria miettimään omien ihmissuhteiden hyvinvointia ja siten kannustaa heitä oman hyvinvointinsa kohentamiseen. Puolustusvoimien sosiaalikirjuri voi hyödyntää opaslehtistä puheeksiottamisen ja ohjauksen työvälineenä.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana on Viola - Väkivallasta vapaaksi ry hallinnoima Ajoissa apua perheväkivaltaan (AAP)-hanke. Viola - Väkivallasta vapaaksi ry:llä on seutukunnallinen lähisuhdeväkivallan avopalveluyksikkö Mikkelissä, jonka toiminnan tavoitteena on väkivallan ennaltaehkäisy, tuen tarjoaminen väkivaltaisissa suhteissa eläville sekä palveluiden kehittäminen lastensuojelun tarpeisiin. Yhdistys tarjoaa ohjausta, neuvontaa ja terapeutista apua yksilöille, perheille ja ryhmille.

Yhdistys myös järjestää koulutusta ja työnohjausta sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisille sekä kasvatus- ja opetustoimeen. (Viola - Väkipallasta vapaaksi ry 2011.)

Ajoissa apua perheväkivaltaan -hanke on Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tukema ja hanketta on toteutettu pääasiassa Joensuun seudulla vuosina 2008–2012. Hankkeen tavoitteena ja painopisteenä on perheväkivallan ennaltaehkäisyn vahvistaminen ja ennaltaehkäisyä tukevien toimintamallien kehittäminen. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa hanke on kehittänyt erilaisia toimintamalleja etsiä ja tunnistaa perheväkivallan merkkejä, löytää tapoja ottaa väkivalta puheeksi sekä selkiyttää ja sanoittaa parisuhteessa pahoinvointia aiheuttavia tekijöitä. (Tiainen 2011.)

6 OPASLEHTISEN TOTEUTUSPROSESSI

6.1 Työn etenemisen kuvaus

Yhteistyö opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa alkoi helmikuun alussa 2011 Pohjois-Karjalan maakunnallisen lastensuojelutyöntekijöiden verkostopalaverissa, jossa olin läsnä opintoihini sisältyvän harjoittelun vuoksi. Myöhemmin toimeksiantajan kanssa pidetyssä ensimmäisessä virallisessa tapaamisessa sovimme alustavasti työni sisällöstä sekä tarkensimme työni kohderyhmän. Työni kohderyhmäksi sovimme puolustusvoimilla varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret, jolle opinnäytetyöni tuotoksena valmistuisi lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevä opaslehtinen. Toisessa tapaamisessa toimeksiantajani kanssa huhtikuun alussa 2011 laadimme toimeksiantosopimuksen. Tuolloin pääsin myös esittelemään opinnäytetyöni aiheen Ajoissa apua perheväkivaltaan -hankkeen väkivaltatyöntekijöiden aamukahvi-tilaisuudessa. Tätä ennen olin hyväksyttänyt opinnäytetyöni suunnitelman oppilaitoksessani, toimeksiantajallani, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen edustajalla, Pohjois-Karjalan Prikaatin henkilöstöpäälliköllä ja sosiaalikuraattorilla.

Opinnäytetyössä oleva tietoperusta on koottu pääasiassa syksyn 2011 ja talven 2012 aikana. Lähteiden kautta perehdyin lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevään aineistoon ja tutustuin siihen, millaisia painettuja materiaaleja aiheesta on jo saatavilla. Aineisto on kerätty tukemaan opinnäytetyön produktina syntyvän opaslehtisen sisällönrakentamista ja ulkoasun suunnittelua. Opinnäytetyön kirjallisen raportin viitekehys antaa lukijalle myös lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevän tietokatsauksen. Lähteinä hyödynsin teoriakirjallisuutta, aiempia tutkimuksia, hankkeiden tuottamia materiaaleja, internetiä sekä asiantuntija kommentteja.

Kolmas tapaaminen toimeksiantajani kanssa oli maaliskuun alussa 2012. Tuolloin sain toimeksiantajaltani kommentteja laatimastani teoriapohjasta sekä hahmottelimme yhdessä opaslehtisen sisältöä. Maalis-/ huhtikuussa Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen edustaja sekä Pohjois-Karjalan Prikaatin henkilöstöpäällikkö hyväksyivät kirjalliseen raportin kohdan, jossa käsittelen Isä-hankkeen varusmiehille tekemää hyvinvointikyselyä.

Opaslehtisen sisältöä ryhdyin varsinaisesti suunnittelemaan vasta sitten, kun olin koonnut teoriapohjan valmiiksi. Tämä järjestely selkeytti etenkin omaa työkentelyäni, mutta oli myös mielestäni aikataulullisesti paras ratkaisu.

Neljäs tapaaminen toimeksiantajan kanssa oli maaliskuun lopussa 2012. Läsä tapaamisessa oli myös opaslehtisen ulkoasun toteutuksesta vastaava Pohjois-Karjalan ammattikoreakoulun muotoilun opiskelija. Tuolloin kävimme läpi ideoimiani opaslehtisiä ja valitsimme niistä toteutettavan version. Huhtikuun alussa muotoilun opiskelija laati tekemästani lyijykynäsuunnitelmasta opaslehtisen luonnoksen tietokoneohjelmalla. Tuolloin toimeksiantajani ja Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikirjuri antoivat sähköpostitse huomioita luonnoksesta. Huhtikuun alussa muokkasinkin opaslehtistä tarvittavilta osin. Ilmoitauduin myös opinnäytetyö seminaariin.

Huhtikuun loppupuolella toimitin opaslehtisen koekäyttöön Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorille. Samalla pyysin vapaamuotoista palautetta opaslehtisestä myös Pohjois-Karjalan Prikaatin kolmelta varusmiespapilta ja kolmelta varusmiestoimikunnan jäseneltä (liite 3).

Huhtikuun lopussa, ennen opinnäytetyön palautusta tarkastettavaksi, lähetin kirjallisen osion toimeksiantajalleni ja Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorille. Viides tapaaminen toimeksiantajani kanssa pidettiin huhtikuun viimeisellä viikolla. Tuolloin keskustelimme niin kirjallisen osuuden kuin opaslehtisen sisällöstä.

Huhtikuun lopussa teimme yhteistyössä muotoilun opiskelijan kanssa opaslehtisen ulkoasun lopulliseen muotoonsa ja viimeistelin opinnäytetyön kirjallisen osuuden. Toukokuussa suoritin opinnäytetyöprosessiin kuuluvan kypsyysnäytteen sekä esittelin työni opinnäytetyöseminaarissa. Aikatauluni olen esitellyt tarkemmin liitteessä 4.

6.1.1 Lähi- ja parisuhdeväkivalta ajankohtaisena ilmiönä

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu oleellisena osana lähtötilanteen ja kyseessä olevan ilmiön kartoitus. Siihen kuuluu tutustuminen aiempiin tutkimuksiin, teoreettiseen viitekehykseen sekä ajankohtaisiin keskusteluihin aiheen ympärillä. Myös kohderyhmän rajaaminen on tärkeää, koska toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos tehdään jollekin tietylle ryhmälle tai jonkin tietyn ryhmän käytettäväksi. (Vilkka & Airaksinen 2003, 27, 38–39.)

Lähtötilanteen kartoitus osoitti, että lähi- ja parisuhteissa tapahtuva väkivalta on sekä yksilöllinen että yhteiskunnallinen ongelma. Parisuhteissa tapahtuva väkivalta on samanaikaisesti tunnistettu sekä tuntematon ilmiö, sillä ongelmana sitä on vaikea saada esille ja kohdata. Vain osa kaikista lähi- ja parisuhdeväkivaltatilanteista tulee viranomaisten tietoon, siksi ilmiön todellista vakavuutta on vaikea määrittellä. Jos väkivalta ei tule esiin viranomaiskäytännöissä, se jää näkymättömäksi myös tilastoissa ja tiedoissa. Lähi- ja parisuhdeväkivallan todellisen il-

miön kuvaamista hankaloittaa myös henkisen väkivallan yleisyys, jota on vaikea kartoittaa ja jota ei rikoslaissa ole määritelty rikokseksi. (Piispa 2011, 15, 18.) Poliisiammattikorkeakoulun selvityksen mukaan pahoinpitelyrikoksia on tullut vuonna 2011 ensimmäisen vuosi kolmanneksen aikana 20 % enemmän ilmi kuin vastaavana aikana edellisvuonna. Tähän on voinut vaikuttaa rangaistusjärjestelmän muutos vuoden 2011 alussa. (Karjalainen 2012.)

Parisuhdeväkivaltaa pitäisi tutkia monimuotoisemmin (Piispa 2011, 17). Suomessa lähi- ja parisuhdeväkivaltaa on tutkittu pääasiassa naisen uhrina -näkökulmasta. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden miesten määrä on tilastollisesti lisääntynyt 2000-luvulla. Tämän uskotaan ainakin osittain johtuvan miesten väkivaltakokemuksiin perustuvasta tutkimuksesta. Nais- ja miestutkimusten vertailujen mukaan väkivaltakokemukset ovat yhtä yleisiä niin naisilla kuin miehillä. (Heiskanen & Ruuskanen 2010, 14.) Alkukartoitus osoitti ajankohtaisen nais- ja miesnäkökulmasta tehdyn tutkimustiedon puutteellisuuden lisäksi myös, että painettua materiaalia väkivallan ennaltaehkäisyyn, väkivaltakokemusten kartoitukseen ja puheeksiottamisen apuvälineeksi on saatavilla vähän.

Henkirikoksista joka kolmas liittyy lähi- ja parisuhdeväkivaltaan (Ensi- ja turvakotien liitto 2006). Rikoksentorjuntaneuvoston (2012) mukaan suurin riski joutua väkivallan uhriksi on 15–24-vuotiailla nuorilla naisilla ja miehillä. Nuoret miehet ovat kuitenkin yleisesti väkivallan ongelmaryhmä niin uhreina kuin tekijöinä. Poliisin tietoon tulevista väkivaltarikoksista nuori mies on osallisena joka kolmannessa tapauksessa.

Opinnäytetyöni toiminnallisena osuutena syntyvän lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevän opaslehtisen kohderyhmänä ovat varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret aikuiset. On todettu, että erityisesti nuoret miehet muodostavat hankalasti sosiaali- ja terveystieteiden tavoitettavan ryhmän (Stengård ym. 2008, 10). Yleinen asevelvollisuusjärjestelmä luo ainutkertaisen mahdollisuuden tavoittaa koko miesten ikäluokan ja näin mahdollistuu nuoren kasvun tukeminen yhteiskuntamme aktiiviseksi jäseneksi (Stengård ym. 2008, 15). Opinnäytetyönsäni haluan hyödyntää sitä, että Suomen puolustusvoimat kouluttavat vuosittain

noin 27 000 varusmiestä. Koulutettavien varusmiesten määrä on noin 70% 1990-luvulla syntyneistä miehistä (Puolustusministeriö 2010).

6.1.2 Opinnäytetyön yhteys työelämään

Opinnäytetyöprosessin aikana syntyi monimuotoista yhteistyötä työelämän sekä oppilasyhteistyötä ammattikorkeakouluopiskelijan kanssa. Tiiviimmin yhteistyötä tein opinnäytetyöni toimeksiantajan, Ajoissa apua perheväkivaltaan -hankkeen edustajan kanssa. Yhteistyö toimeksiantajan kanssa muodostui tapaamisista ja sähköpostiyhteydenpidosta.

Prosessin alkuvaiheista lähtien yhteistyötä syntyi myös Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorin ja Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen edustajan kanssa. Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorilta kartoitin suullisesti prosessin ideointivaiheessa tarvetta lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevälle opaslehtiselle. Prosessin aikana ja loppuvaiheessa sain sosiaalikuraattorilta kommentteja opaslehtisestä sekä opinnäytetyön kirjallisesta osuudesta. Isä-hankkeen edustajan kanssa yhteistyötä syntyi heidän varusmiehille tekemän hyvinvointikyselyn pohjalta. Prosessin loppuvaiheessa myös Isä-hankkeen edustaja sai kirjallisenraportin luettavaksi.

Oppilasyhteistyö syntyi prosessin loppuvaiheessa. Yhteistyössä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman opiskelijan kanssa suunnittelimme ja toteutimme opinnäytetyöhöni kuuluvan opaslehtisen.

6.2 Opaslehtisen toteutusprosessi

6.2.1 Opaslehtisen suunnittelu

Opinnäytetyöni tuotoksen (liite 1) suunnittelun alkuvaiheessa perehdyin hyvän opaslehtisen ominaisuuksiin ja opaslehden suunnitteluun vaikuttaviin seikkoihin. Opaslehtisen suunnittelun alkuvaiheessa oli mietittävä keneen, millaisiin asioi-

hin ja millä tasolla halutaan tai pyritään vaikuttamaan. Opaslehtistä suunnitellaan oli myös huomioitava, halutaanko muutosta lukijan tietoihin, käyttäytymiseen vai asenteisiin (Torkkola ym. 2002, 19–20).

Torkkolan ym. (2002, 39–40) mukaan hyvä ohje on asiakasta puhutteleva. Opaslehtisen luettavuutta voidaan helpottaa jakamalla teksti otsikoihin ja teksti sopiviin kokonaisuuksiin. Opaslehden kohderyhmän huomioonottava kuvitus on myös tärkeää. Parhaimmillaan se herättää lukijan kiinnostuksen ja auttaa ohjeistuksen ymmärtämisessä. Kyngäs ym. (2007, 127) nostaa opaslehtisen ymmärrettävyyteen vaikuttaviksi seikoiksi luettavan kirjasintyyppin (fontti), riittävän kirjasinkoon sekä selkeä tekstin sijoittelun ja asettelun. Kirjallisen ohjeen tulee olla selkeää, termien ja sanojen tulee olla yksiselitteisiä ja tuttuja.

Suunnitellessani oppaan kokoa ja ulkoasua tein yleiskatsauksen valmiiksi painettuihin sekä internetistä löytyviin opaslehtisiin. Näin sain kartoitettua millaisia oppaita on tarjolla, millaisia ne ovat sisällöltään, kooltaan ja ulkoasultaan. Tämän tein siksi, että pystyisin itse suunnittelemaan sellaisen lehtisen, joka erotuisi edukseen muista vastaavanlaisista tuotteista. Lähi- ja parisuhdeväkivallasta kertovia oppaita löytyi vain muutama, siksi huomioin kartoituksessa myös esimerkiksi oppilaitosten laatimia lehtisiä.

Suunnittelin opaslehtisen ensimmäisiä luonnoksia lyijykynäversiona maaliskuussa 2012. Opaslehtisestä haluttiin ajatuksia herättävä, ennaltaehkäisevän työn näkökulmasta¹ toteutettu käytännöllinen infopaketti, joka ei kuitenkaan sisältäisi liikaa tekstiä. Toimeksiantajani piti erityisen tärkeänä henkisen väkivallan muotojen esilletuomista. Toimeksiantajani toivoi myös, että lehtisessä korostetaan jokaisen mahdollisuutta vaikuttaa omaan elämään.

Oppaan sisällön suunnittelussa olin saanut luvan hyödyntää Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Isä-hankeen varusmiehille tekemän hyvinvointikyselyn

¹ Lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyllä ja ennaltaehkäisevällä työllä tarkoitetaan väkivallan ehkäisemistä ennen syntymistä, väkivaltaisen käyttäytymiseen kohdistuvia toimia sekä väkivaltaa jo kokeneiden hoitoa ja asemaa parantavia toimia. (Sosiaali- ja terveysministeriö, Lähi- ja parisuhdeväkivallan ehkäisyn suositukset 2008.)

parisuhde osiosta saatuja tuloksia. Tällä pyrin takaamaan sen, että esille nostetaan kohderyhmän kannalta tärkeitä ja ajankohtaisia aiheita. Opaslehtisen suunnitteluvaiheessa hyödynsin myös omaa kokemustani varusmiespalveluksen suorittamisesta sekä työkokemustani sotilassosiaalityöstä. Pyysin myös toimeksiantajaltani ja Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorilta toiveita ja mielipiteitä opaslehtiseen.

Opaslehtisestä laatimieni lyijykynäluonnosten perusteella valitsimme yhteistyössä toimeksiantajan ja muotoilunopiskelijan kanssa toteutettavan mallin. Toimeksiantajan kanssa vaikutimme opaslehtisen asiasisältöön ja muotoilun opiskelijan tehtävänä oli ottaa vastuu opaslehtisen ulkoasun toteutuksesta tietokoneella.

6.2.2 Opaslehtisen toteutus

Vilkan & Airaksisen (2003, 56) mukaan opinnäytetyön tekijän tulee ottaa huomioon omat ajalliset, taloudelliset ja henkiset resurssit sekä tunnistaa ja tunnustaa oma osaaminen. Sosionomiopintoihini ei sisälly graafista suunnittelua, joten jo opinnäytetyöni suunnitteluvaiheessa päätin, että toteutan työhöni kuuluvan opaslehtisen suunnittelun ja toteutuksen graafisenalan osaajalla. Opaslehtisen valmistukseen liittyvä yhteistyö Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun muotoilun koulutusohjelman opiskelijan kanssa alkoi toukokuussa 2011, jolloin sovimme oppilasyhteistyöstä.

Maaliskuun alussa 2012 järjestin ensimmäisen virallisen tapaamisen muotoilun koulutusohjelman opiskelijan kanssa. Tuolloin kävimme läpi opinnäytetyöni sisältöä ja tarkoitusta, yhteisen työskentelymme tavoitteita, sovimme opaslehtisen mallista ja tulevasta aikataulusta. Muutoin yhteistyö muotoilun opiskelijan kanssa toteutui pääasiassa sähköpostitse ja puhelimitse.

Maaliskuun lopussa muotoilun opiskelija osallistui tapaamiseen, jossa myös toimeksiantajani oli läsnä. Tuolloin päätimme toteutettavan opaslehtisen mallin ja valitsimme suuntaa-antavan asiasisällön. Opaslehtisen suunnittelun ja toteu-

tuksen alkuvaihe osoitti, että suurin vastuu opaslehtisen ulkoasun laatimisesta on alkusopimuksesta poiketen minulla eikä muotoilun opiskelijalla. Opaslehtisen toteutettiin muotoilun opiskelijan kanssa yhteistyönä niin, että laatimani lyijykynä luonnoksen perusteella hän toteutti vastaavanlaisen version opaslehtisen suunnitteluun tarkoitetulla tietokoneohjelmalla. Prosessin edetessä ja opaslehtisen sisällön tarkentuessa eri tahoilta saadun palautteen perusteella muotoilun opiskelija teki lehtiseen tarvittavat muutokset. Opaslehtisestä pyydetystä palautteesta on tarkemmin seuraavassa luvussa.

Vilkan & Airaksisen (2003, 51, 56) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä ei tarvitse välttämättä käyttää tutkimuksellisia menetelmiä, mutta tutkimuksellinen selvitys on osa toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapaa. Toteutustavalla tarkoitetaan niitä keinoja, joilla esimerkiksi oppaan sisältö hankitaan tai toteutetaan. On myös tärkeää miettiä toteutustapa niin, että se palvelisi kohderyhmää mahdollisimman hyvin. Kirjallisessa tuotoksessa tuleekin kiinnittää huomiota kohderyhmälle sopivaan asiasisältöön, tavoitteeseen, tekstilajiin ja viestintätilanteeseen. Tässä opinnäytetyössä opaslehtisen sisällössä on ensisijaisesti hyödynnetty Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen kohderyhmälle tekemää hyvinvointikyselytutkimusta sekä alan tuoreinta kirjallisuutta. Opaslehtisen sisältöön on vaikuttanut myös toimeksiantajani lähi- ja parisuhdeväkivallan ammatillinen tietämys ja tuntemus.

Opaslehtinen valmistui melko tiiviissä aikataulussa. Huhtikuussa tapasimme muotoilun opiskelijan kanssa kolmannen kerran. Tuolloin annoin hänelle kirjallisen tarkat ohjeet opaslehtiseen tarvittavista muutoksista sekä tarkensin työni etenemisaikataulua. Huhtikuun loppupuolella toimitin opaslehtisen katsottavaksi toimeksiantajalleni. Toimeksiantajani kommenttien ja hyväksynnän jälkeen opaslehtinen hioutui viimeiseen muotoonsa. Huhtikuun lopussa teimme yhdessä muotoilun opiskelijan kanssa lopulliset muutokset oppaaseen.

6.2.3 Opaslehtisen arviointi

Tarkoitukseni oli, että opinnäytetyöni tuotoksena valmistuva opaslehtinen antaisi varusmiespalvelustaan suorittaville nuorille tietoa lähi- ja parisuhdevälivaltaasta sekä pysäyttäisi heitä miettimään omia ihmissuhteitaan. Opaslehtisen kohderyhmänä on varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret aikuiset, jotka ovat iältään pääasiassa 19–21-vuotiaita. Tarkoitukseni oli myös opaslehtisen avulla helpottaa ohjaustyötä tekevää sosiaalikuraattoria ottamaan lähi- ja parisuhdeväkivalta puheeksi.

Opaslehtisen tärkeimpiä tavoitteita oli, että se herättäisi lukijan mielenkiinnon ja, että se olisi helppo ja mielekäs käyttää. Opaslehtisen tavoitteena oli myös saada lukija miettimään omien ihmissuhteiden hyvinvointia ja samalla motivoida lukijaa tekemään omaa hyvinvointia parantavia ratkaisuja. Opaslehtisen laatimisessa on hyödynnetty varusmiehille tehdyn hyvinvointikyselyn tuloksia, jolloin aihealueet vastaavat varusmiesten tarpeita ja ovat heille ajankohtaisia.

Vilka ja Airaksinen (2003, 157) kehottavat pyytämään kirjallista palautetta opinnäytetyön produktista. Näin opaslehtisen arviointi ei jää vain opiskelijan subjektiiviseksi näkemykseksi. Palautetta on hyvä pyytää esimerkiksi opaslehtisen käytettävyydestä, työn luettavuudesta ja visuaalisesta ilmeestä. Pyysin opaslehtisestä vapaamuotoisesti palautetta toimeksiantajaltani ja Pohjois-Karjalan Prikaatin varusmiehiltä. Varusmiehiltä päädyin kysymään palautetta saatekirjeellä, jossa olin antanut esimerkkejä huomioitavista kohdista (liite 3). Toimitin varusmiehille kommentoitavaksi kaksi erivärein laadittua opaslehtistä. Toinen oli vihreä-oranssi, toinen turkoosi-beige. Värit pohjautuvat Viola - Väkipallasta vapaaksi ry:n logosta. Sovimme myös Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorin kanssa, että hän voi pyytää opaslehtisestä palautetta varusmiehiltä, jotka tulevat kuraattorin vastaanotolle parisuhdeasioissa.

Opaslehtisen valmistuminen ja palautteen pyytäminen ajoittui ajankohtaan, jolloin varusmiehet olivat koulutukseen kuuluvilla metsäleireillä. Varusmiesten tavoitettavuuden helpottamiseksi päädyin pyytämään palautetta kolmelta varusmiespaltilta ja kolmelta varusmiestoimikunnan varusmieheltä. Varusmiehet an-

toivat opaslehtisestä kirjallista palautetta Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuuraattorin työpisteessä. Sosiaalikuuraattori toimitti palautteen minulle sähköpostitse.

Saamani palaute oli rakentavaa. Varusmiespapit valitsivat mieluisimmaksi opaslehtisen värivaihtoehdoksi vihreä-oranssin, sillä se herättäisi enemmän huomiota. Parannusehdotuksiksi varusmiespapit mainitsivat kansikuvan selkeyttämissen. He toivoivat, että opaslehtisen etusivun perusteella lukija saisi tarkan tiedon siitä, mitä opaslehtinen käsittelee ja mitä varten lehtinen on. Varusmiestoitimikunnan varusmiehet valitsivat mieluisemmaksi värivaihtoehdoksi turkoosi-beigen, sillä toinen värivaihtoehto oli heidän mielestään liian tekopirteä. Myös varusmiestoitimikunnan varusmiehet antoivat palautetta opaslehtisen kannesta. Heidän mielestään etusivu on epäselvä, eikä siitä selviä suoraan mikä esite on kyseessä. Varusmiespapit kommentoivat myös, että yksi parisuhdekyselyn kysymys on epäselvä. Opaslehtisen asettelua varusmiestoitimikunnan varusmiehet pitivät hyvänä. Sekä varusmiespapit että varusmiestoitimikunnan varusmiehet kommentoivat parisuhdehyvinvointikyselyä. Kyselyn alussa kysytään vastaajan sukupuolta ja parisuhteen kestoa. Varusmiehet ihmettelivät näiden kysymysten tarpeellisuutta.

Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuuraattorin vastaanotolla parisuhdeasioiden vuoksi käyneiltä varusmiehiltä ei pyydetty palautetta opaslehtisestä. Opaslehtinen oli varuskunnassa arvioitavana kolme päivää. Tuona aikana sosiaalikuuraattorin vastaanotolla parisuhdeasioissa oli käynyt muutama varusmies. Sosiaalikuuraattori Mattilan (2012) mukaan varusmiehet tulevat keskustelemaan parisuhdeasioista yleensä silloin, kun suhde on päättynyt äkillisesti ja monet kipeät tunteet ovat pinnalla. Tuolloin ei ole inhimillistä pyytää palautetta uudesta opaslehtisestä, vaan tärkeämpää on keskittyä kuuntelemaan ja tukemaan varusmiestä hänen kriisissään.

Toimeksiantajani on kommentoinut ja arvioinut opaslehtistä koko prosessin ajan. Toimeksiantaja on toiminut aiheen asiantuntijana ja hänen antamansa palautteen perusteella opaslehtistä on muokattu. Prosessin loppuvaiheen arvioin-

nissa toimeksiantaja on arvioinut opaslehtistä selkeäksi ja miellyttäväksi. Mieluisemmaksi väri vaihtoehdoksi toimeksiantaja valitsi vihreä-oranssin.

Kokosin saamani palautteen ja tutkin sitä kriittisesti. Opaslehtisen väriksi valitsin vihreä-oranssin. Se herättää huomiota ja erottuu muiden opaslehtisten joukosta. Väri valintaan vaikutti myös toimeksiantajani ja varusmiesten kommentit väri vaihtoehtoista. Varusmiehiltä saadun palautteen perusteella päädyin tekemään opaslehtiseen muutamia muutoksia. Opaslehtisen kansi muutettiin enemmän aihetta kuvaavammaksi ja parisuhdekyselyn kysymyksiä muokattiin. Kyselystä päädyin ottamaan pois sukupuolta kysyvän kohdan, mutta parisuhteen kestoa kysyvän kohdan halusin kyselyyn jättää. Tämän oletan olevan tärkeä tieto esimerkiksi tilanteessa, jossa sosiaalikuraattori keskustelelee varusmiehen parisuhdeasioista.

Vilkkä & Airaksinen (2003, 51) pitävät tärkeänä tekijänä työn onnistumista arvioidessa toiminnallisen opinnäytetyön ja tuotoksen kokonaisilmettä. Mielestäni laatimani opaslehtisen kokonaisilme on viimeistelyjen jälkeen hyvä. Opaslehtinen on helposti luettava, sillä teksti on selkeää eikä sitä ole liikaa. Opaslehtisen luettavuutta on haluttu helpottaa käyttämällä selkeitä otsikoita ja luetteloita. Sisällöltään sain opaslehtisestä laadittua toimeksiantajan asettamien toiveiden ja omia ideoitani sisältävän kokonaisuuden. On haastavaa laatia opaslehtinen, joka kattaa kaiken oleellisen tiedon lähi- ja parisuhdeväkivallasta. Siksi päädyin työssäni antamaan kohdennettua tietoa henkisen väkivallan muodoista sekä siitä, mistä kannattaa aloittaa oman hyvinvoinnin parantaminen parisuhteessa. Käytettävyydeltään opaslehtinen on mielestäni monipuolinen. Asiakas voi käyttää sitä yksin tai yhdessä sosiaalikuraattorin kanssa. Opaslehtisen sisältöä ei myöskään ole sidottu mihinkään tiettyyn asiakasryhmään, vaan sitä voi käyttää muutkin kuin varusmiehet. Kokonaisuudessaan voin todeta olevani opaslehtiseen tyytyväinen.

7 TUOTOKSENA OPASLEHTINEN

7.1 Opaslehtisen kuvaus

Opinnäytetyön tuotoksena syntyi lähi- ja parisuhdeväkivaltaa käsittelevä opaslehtinen. Opaslehtinen on suunniteltu puolustusvoimissa varusmiespalvelustaan suorittaville miehille ja naisille. Opaslehtisen tarkoituksena on saada nuori miettimään omien ihmissuhteiden hyvinvointia ja kannustaa heitä oman hyvinvointinsa kohentamiseen. Opaslehtistä voi myös puolustusvoimien sosiaalikirjuri hyödyntää työssään puheeksiottamisen ja ohjauksentyövälineenä. Opaslehtisen voidaan todeta kehittäneen myös puolustusvoimien sotilassosiaalityön lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisyn toimintamallia.

Opaslehtisen kokoon ja malliin vaikuttivat monet seikat. Kyseinen koko on kolmanneksen A4:stä. Malli on haitarimainen. Pidin kyseistä mallia tarkoitukseen sopivampana sen käsiteltävyyden ja käytettävyyden vuoksi. Malli mahdollistaa tarpeeksi tilaa tekstille ja tarvittavan tilan niin sanotulle parisuhdekyselylle. Kyseiseen kokoon päädyttiin siksi, että se on taskukokoinen. Tällöin varusmies voi sujauttaa sen huomaamattomasti taskuunsa ja perehtyä siihen myöhemmin tarkemmin. Oppaan kokoon vaikutti suuresti myös sen paino- ja tulostushelpous ja -kustannukset. Kyseinen malli on tarkoituksella suunniteltu niin, että se mahtuu kaksipuolisesti tulostettuna kolme kertaa A4-kokoiselle paperille.

Opaslehtisen tekstipuolen päädyin rakentamaan hyödyntäen ”tärkeästä kohti vähemmän tärkeää” -rakennetta. Tällöin opaslehtisestä vain alun lukeneet saavat oleellisen tiedon. Opaslehtisen tekstissä on pyritty säilyttämään ennaltaehkäisevän työn näkökulmaa. Torkkolan ym. (2002) mukaan oppaan tulee olla selkeä, jossa asiat on tuotu esiin ytimekkäästi ja täsmällisesti. Näin ollen laatimani opaslehtinen sisältää tiivistettyä tekstiä ja se on kirjoitettu selkeällä kirjaintyyppillä. Tällä on pyritty luomaan opaslehtisestä helppolukuinen.

Toin opaslehtisessä esille henkisen väkivallan merkkejä ja sen tunnuspiirteitä. Ne ilmenevät opaslehtisen tekstipuolella selkeästi listattuina, parisuhteen hyvinvointia heikentävinä piirteinä.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos, tässä tapauksessa opaslehtinen, tulee olla kohderyhmää puhutteleva ja käyttötarkoitukseen sopiva (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 17). Opaslehtisen otsikoilla, kirjoitustyyllillä ja asiasisällöllä olen halunnut luoda lukijaa henkilökohtaisesti puhuttelevan vaikutuksen. Niillä on myös haluttu ennaltaehkäisevän ohjauksen periaatteiden mukaisesti edistää lukijan oma-aloitteisuutta ja kykyä vaikuttaa omiin asioihinsa. Lisäksi opaslehtisessä on listattu muutamia yhteystietoja, joista voi hakea lisätietoa ja apua. Internetlinkkeihin päädyin siksi, että internetin koetaan olevan iso osa nykynuorten elämää. Lisäksi internet on helppokäyttöinen, siellä voi asioida halutessaan anonyymisti eikä sen käyttö ole sidoksissa tiettyyn paikkaan tai aikaan. Opaslehtisessä mainittavat internetlinkit ovat valikoituneet yleisen tunnettavuuden, asiasisällön ja toimeksiantajan suositusten perusteella.

Opaslehtiseen on laadittu parisuhdekysely. Parisuhdekysely koostuu 12:sta parisuhteen hyvinvointiin liittyvästä kysymyksestä. Kysymykset on laadittu Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hankkeen tekemän varusmiesten hyvinvointikyselyn tulosten perusteella esille nousseista aiheista. Kysymysten laatimisessa on myös huomioitu henkisen väkivallan tunnuspiirteitä ja merkkejä.

Opaslehtisen väriytykseen on päädytty mukaillen Viola - Väkivallasta vapaaksi ry:n logossa olevaa väriytystä. Värien symbolisiin merkityksiin ei tässä työssä ole kiinnitetty sen tarkempaa huomiota.

7.2 Opaslehtisen käyttö

Opaslehtinen on suunniteltu ja tarkoitettu puolustusvoimissa varusmiespalvelustaan tai naisten vapaaehtoista asepalvelusta suorittavien nuorten aikuisten käyttöön. Opaslehtisen käyttö ei tarvitse erillistä käyttöohjetta, sillä opaslehtinen itsessään sisältää tarvittavan ohjeistuksen.

Opas tuo lukijalleen tietoa lähi- ja parisuhdeväkivallasta ja siinä on mainittuna muutama hyödyllinen internetlinkki. Opaslehtisessä on erityisesti painotettu henkisenväkivallan muotoja ja jokaisen omaa vastuuta omasta elämästään. Opaslehtisessä olevan parisuhdekyselyn avulla käyttäjä voi kartoittaa oman parisuhteensa hyvinvointia. Kyselyn väittämiin vastataan kyllä tai ei. Mikäli väittämiin tulee ei-vastauksia, kehoitetaan lukijaa hankkimaan lisätietoja parisuhteen hyvinvointiin vaikuttavista osa-alueista. Opaslehtisessä on listattuna internet-osoitteita, joista voi hakea lisätietoja elämänlaadun kohentamiseen. Opaslehtinen tulee esille Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorin toimitiloihin ja se on vapaasti varusmiesten ja palkatunhenkilöstön käytettävissä. Puolustusvoimien sosiaalikuraattori voi hyödyntää opaslehtistä työssään. Työvälineenä opas on suunniteltu helpottamaan lähi- ja parisuhdeväkivallan ja parisuhdeasioiden puheeksi ottamista. Sosiaalikuraattori voi pyytää varusmiestä täyttämään opaslehtisessä olevan kyselyn, jonka avulla kartoitetaan parisuhteen hyvinvointia heikentäviä tekijöitä.

Opaslehtinen on saatavilla myös internetistä. Opaslehtisestä on laadittu erillinen mustavalkoinen internetversio ja se on vapaasti luettavissa ja tulostettavissa. Opaslehtinen löytyy Viola - Väkivallasta vapaaksi ry:n Ajoissa apua perheväkivaltaan (AAP)-hankkeen sivuilta.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi on vaatinut pitkäjännitteisyyttä ja monien asioiden yhtäaikaista hallintaa. Opinnäytetyölle asettamani tavoitteet olivat haastavat, mutta omien resurssien ja aikataulujen puitteissa toteutettavat. Halusin toteuttaa opinnäytetyöni yhteistyössä työelämän kanssa ja näin päästä kehittämään hanke- ja työelämäyhteistyötaitoja. Prosessin alussa laadin tarkan suunnitelman opinnäytetyöni toteutuksesta. Rajasin käsiteltävän aiheen tarkasti sekä huomioin mah-

dollisuuteni eri menetelmien käyttöön. Aikataulusuunnitelmaa en työni etenemiselle halunnut tehdä, koska työelämän ja opintojen yhteensovittaminen vaatii jatkuvaa joustoa ja vallitsevassa ajassa elämistä.

Opinnäytetyöprosessin onnistumiseen vaikuttavat mielestäni monet tekijät. Niitä voi olla esimerkiksi aikataulu, aihe, organisointi, tekijän motivaatio, resurssit, ohjaus sekä yhteistyö eri tahojen kanssa. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessia voidaan pitää onnistuneena, koska tarkoitukseni valmistaa opaslehtinen varusmiehille toteutui. Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa varusmiehille tietoa lähi- ja parisuhdeväkivallasta ja saada heidät ajattelemaan omien ihmissuhteiden hyvinvointia. Tavoitteenani oli myös lisätä sotilassosiaalityötä tekevän sosiaalikirjallisuuden tietoutta lähi- ja parisuhdeväkivallasta sekä kehittää hänen työtä opaslehtisen avulla. Näiden tavoitteiden toteutumista on vaikea tässä vaiheessa arvioida luotettavasti, sillä opaslehtisen käyttö ja toimivuus arjessa selviää vasta pitkällä aikavälillä.

Tässä opinnäytetyössä haasteellista on ollut ajantasaisen teorian löytäminen. Parisuhdeväkivaltaa käsittelevään kirjallisuuteen on selvästikin panostettu 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa, mutta uudempia teoksia oli ajoittain hankala löytää. Selvästi sukupuolittunut väkivaltatyö ja -kirjallisuus loivat osaltaan haasteita työntenemiselle. Sotilassosiaalityö on käsitteenä melko uusi, eikä aihetta ole käsitelty kirjallisuudessa. Periksiantamattoman työskentelytavan ansiosta sain työni kirjallisessa osiossa hyödynnettyä myös uusimpia teoksia. Prosessin loppuvaiheessa minulle tuli yllätyksenä opaslehtisen ulkoasun suunnittelun vaatimat resurssit. Vaikka oppilasyhteistyötä syntyi muotoilunkoulutusohjelman opiskelijan kanssa, oli suurin vastuu opaslehtisen ulkoasun suunnittelussa ja -toteutuksessa minulla.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyön tekeminen on ollut positiivinen kokemus. Prosessin alussa yhteistyöstä sopiminen eri toimijoiden kanssa sujui saumattomasti. Kaikki yhteistyötahot ottivat minut hyvin vastaan ja koin, että minuun luotetaan. Tätä varmentaa myös se, että yhteistyötahoni antoivat käyttöni sellaisia kirjallisia materiaaleja, jotka ovat salassa pidettäviä, tai joita ei muutoin ole valtakunnallisesti julkaistu. Koko prosessin ajan yhteistyö työelämän yhteistyö-

kumppaneiden kanssa on sujunut hyvin ja vastavuoroisesti. Tapasimme useaan kertaan ja tiiviimmässä työskentelyvaiheessa yhteydenpito oli lähes viikoittaista.

Opinnäytetyöni eteni rauhaisaan tahtiin. Kiireetön aikataulu opinnäytetyöprosessissa mahdollisti sen, että pystyin kirjoittamaan työtä ja jättämään sen välillä pitkäksikin aikaa hautumaan. Uskon tämän vaikuttaneen positiivisesti myös työni tulokseen. Opinnäytetyöni kautta olen saanut ottaa haltuun itselleni teoreettisesti tuntemattoman aiheen, lähi- ja parisuhdeväkivallan. Tämä on vaatinut huolellista pohjatyön tekemistä. Myös tietämykseni graafisen suunnittelun osa-alueisiin on laajentunut. Samanaikaisesti työni aihe on avannut minulle uudenlaisia näkökulmia yhteiskuntamme hyvinvoinnin tilasta sekä avannut uusia ulottuvuuksia hyödyntää sosionomin työkenttää. Opinnäytetyöni lisää myös lähi- ja parisuhdeväkivaltatietoutta, tukee väkivallan ennaltaehkäisyn tarpeellisuutta ja tekee sotilassosiaalityön näkyväksi.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Vilkan & Airaksisen (2003, 72) mukaan lähdeaineistoa voidaan arvioida tiedonlähteen tunnettavuuden ja auktoriteetin ja lähteen laadun, iän ja uskottavuuden perusteella. Hyvänä opinnäytetyön lähteenä voidaan pitää tunnetun asiantuntijan ajantasaista ja tuoretta lähdetä. Hyödynsin opinnäytetyössäni laajasti lähdemateriaalia. Käytin opinnäytetyössäni mahdollisimman tuoreita ja tunnettuja lähteitä. Osa opinnäytetyöni lähteistä oli kuitenkin hieman vanhahkoja, sillä kaikista tarvitsemistani aiheista en ajantasaisia lähteitä yrityksistä huolimatta löytänyt. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että olen hyödyntänyt toimeksiantajani suosittelimia teoksia. Olen myös työssäni saanut hyödyntää puolustusvoimien sisäisiä materiaaleja, joilla voidaan ajatella olevan uskottavuutta ja luotettavuutta lisäävää painoarvoa. Työssäni on hyödynnetty sähköisiä lähteitä harkiten. Olen hyödyntänyt pääasiassa valtion virastojen ja laitosten ajan tasalla olevia julkaisua. Opinnäytetyön luotettavuutta olen lisännyt osaltaan myös sillä, että olen työssäni hyödyntänyt alalla tunnetun ja arvostetun toimijan varusmiehille tekemää laajaa kyselytutkimusta.

Opinnäytetyöni luotettavuutta lisää myös se, että olen toteuttanut opinnäytetyöni yksin. Olen itse valinnut käyttämäni lähteet lähdekritiikkiä noudattaen. Olen viitannut kirjallisessa osiossa lähteisiin opinnäytetyöohjeiden mukaisesti ja kaikki käyttämäni lähteet olen merkinnyt selkeästi lähdeluetteloon. Lähteitä käyttäessäni olen pyrkinyt säilyttämään asian asiasisällön oikeana, jolloin alkuperäisen tekstin merkitys säilyy. Vastuu opinnäytetyön etenemisestä ja sisällöstä on yksin minulla.

Koko prosessin ajan työtäni ovat arvioineet toimeksiantajani ja muut työhön läheisesti liittyvät yhteistyötahot. Opaslehtisen tekstisisällön on tarkastanut toimeksiantajani ja Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikirjuri, mikä lisää tiedon uskottavuutta. Opaslehtisen luotettavuuteen vaikuttaa osaltaan myös se, että opaslehtisestä on pyydetty palautetta Pohjois-Karjalan Prikaatin varusmiehiltä. Saamani palautteen otin vastaan avoimesti. Tein opaslehtiseen yhteistyötahojen ja käyttäjäryhmän kommenttien perusteella muutoksia, jotka kohensivat opaslehtisen luotettavuutta ja käyttöä. Luotettavuutta voidaan katsoa lisäävän myös sen, että opaslehtistä on ollut toteuttamassa varusmiesikäluokkaa iältään edustava muotoilunkoulutusohjelman opiskelija. Näin ollen opaslehtisenulkosun suunnittelussa on kaikissa vaiheissa huomioitu kohderyhmää iältään edustava näkemys.

8.3 Opinnäytetyön eettisyys

Opinnäytetyössäni on noudatettu raportointia koskevia eettisiä ohjeita. Raportti on kirjoitettu tieteellisen kirjoittamisen ohjeistusta noudattaen, joita myös Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun opinnäytetyöohjeet velvoittavat noudattamaan (Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu 2008; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011).

Opinnäytetyöni eettisyyteen voidaan katsoa vaikuttavan työnaiheen ajankohtaisuus. Lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisy ja varhaisenpuuttumisen toimintamallien kehittäminen on tärkeää niin yhteiskunnan kuin pienemmän ryhmän näkökulmasta. Opinnäytetyöni kohderyhmä edustaa tärkeää ikävaihetta,

jolloin nuoruus on vaihtumassa aikuisuuteen ja jolloin on luontevaa tarkastella nykyistä elämäntilannetta ja tulevaisuutta.

Opinnäytetyöni kirjallinen osuus käsittelee lähi- ja parisuhdeväkivaltaa sukupuolineutraalisti. Myös tuotoksena syntynyt opaslehtien on laadittu ja suunnattu molemmille sukupuolille. Näin ollen opinnäytetyöni luo tasa-arvoa eikä tuomitse kumpaakaan sukupuolta esimerkiksi väkivallan tekijäksi. Olen opinnäytetyössäni saanut hyödyntää luottamuksellista materiaalia. Olen hyvien käytänteiden ja minulle myönnettyjen oikeuksien mukaisesti hyödyntänyt niitä työssäni. Muutoin olen minulle uskotusta tiedosta vaitiolovelvollinen.

8.4 Ammatillinen kasvu opinnäytetyöprosessin aikana

Vilkkan ja Airaksisen (2003, 17) mukaan opiskelijan ammatillista kasvua tukee työelämälähtöinen opinnäytetyö. Yhdessä työelämän asiantuntijoiden kanssa pääsin tunnistamaan ja määrittelemään kehittämiskohteen. Näin ollen opinnäytetyöni toteutustavaksi valikoitui tuotokseen painottuva opinnäytetyö. Halusin päästä tekemään konkreettista materiaalia tietylle kohderyhmälle. Opinnäytetyönaiheen valintaan vaikutti myös aiheen ajankohtaisuus valtakunnallisesti sekä oma kiinnostukseni kohderyhmää ja sotilassosiaalityötä kohtaan.

Opinnäytetyöprosessin aikana opin monia taitoja, joista on varmasti hyötyä myöhemmin työelämässä. Ammatillisen kasvun kannalta ehkä merkittävin kokemus opinnäytetyöprosessin aikana oli työväliseen kehittäminen. Tieto siitä, että laatimani informatiivinen opaslehtinen tulee tietyn asiakasryhmän saataville ja osaltaan voi vahvistaa yhteiskunnallisesti tärkeään ryhmään kuuluvan hyvinvointia, sai minut ponnistelemaan pitkäjänteisesti koko prosessin ajan.

Prosessin aikana ammatillisen kasvun kehitys näkyy erityisesti siinä, että teoreettinen tietämykseni lisääntyi. Sain uutta tietoa muun muassa lähi- ja parisuhdeväkivallasta, väkivallan ennaltaehkäisystä sekä ohjauksen tärkeydestä asiakastyöprosessissa. Tutkiessani eri tilastoja ja tutkimuksia parisuhdeväkivallan yleisyydestä sekä tekijöiden ja uhrien kokemuksista, myös käsitykseni väkival-

tailmiön vakavuudesta kasvoi. Prosessin aikana hankkimani teoreettinen tieto yhdistettynä tiedotusvälineissä uutisoitaviin perheiden sisällä tapahtuviin väkivaltatekoihin on saanut minut huomaamaan parisuhdeväkivallan todellisen vakavuuden.

Kirjallisen raportin kirjoittaminen opetti minulle tiedontuotannon ja asiantuntijuuden yhdistämistä. Opinnäytetyö on kirjallisen raportin ja toiminnallisen osuuden lisäksi ollut mahdollisuus tarkastella ja kehittää omaa toimintaa matkalla kohti sosiaalialan ammattilaista. Työssäni yhdistyi moniammatillinen työote, sillä sain tehdä työtä yhteistyössä eri organisaatioissa toimivien ihmisten kanssa. Opin hallitsemaan monia asioita samanaikaisesti ja työskentelemään paineenalla. Työn moniulotteisuutta loi lähi- ja parisuhdeväkivaltailmiön, opinnäytetyöprosessin ja oman elämän, opiskelun sekä työn yhdistäminen. Prosessin aikana opin myös pitkäjänteisyyttä, organisointia, yhteistyötaitoja ja suunnitelmallisuutta. Opin myös sietämään keskeneräisyyttä. Opinnäytetyöprosessi opetti minulle, että asioita voi jättää hautumaan ja niihin voi palata uudestaan parempana hetkenä. Prosessi opetti minulle myös sen, että kaikki ei etene toiveideni mukaisesti kuin ajatus. Mielestäni sosiaalialan ammattilaisen yksi tärkeä taito onkin sietää keskeneräisyyttä. Sillä vaikka työntekijänä tekisi kaikkensa, asiakas kuitenkin tekee omaan elämäänsä liittyvät ratkaisut.

8.5 Opinnäytetyön hyödynnettävyys ja jatkokehitysehdotukset

Opinnäytetyön tietoperusta tuo lukijalleen tietoa lähi- ja parisuhdeväkivallasta sekä ohjauksesta ennaltaehkäisyntuotona. Opinnäytetyöni on työelämälähtöinen ja sitä voidaan hyödyntää käytännön työssä. Varusmiespalvelustaan suorittavat nuoret voivat hyödyntää opinnäytetyönäni valmistunutta opaslehtistä miettiessään lähi- ja parisuhteensa nykytilaa ja hyvinvointia. Opaslehtisestä löytyy myös hyödyllisiä ja ajan tasalla olevia yhteystietoja, josta saa ohjausta ja tukea. Myös puolustusvoimien sosiaalikirjastoittorit voivat hyödyntää opaslehtistä työssään.

Opinnäytetyö ja opaslehtinen tulevat internetiin Ajoissa apua perheväkivaltaan (AAP) -hankkeen sivuille. Vaikka opaslehtinen on suunniteltu tietyille kohderyhmälle, varusmiehille, ei siinä ole havaittavissa kohderyhmää leimaavia piirteitä. Näin opaslehtistä voidaan hyödyntää myös muissa yhteyksissä ja työskennellessä muiden asiakasryhmien kanssa.

Lähi- ja parisuhdeväkivaltaa on tutkittu eri hankkeiden ja toimeksiantojen myötä. Useissa tutkimuksissa on tutkittu väkivallan uhrin kokemuksia naisnäkökulmasta. Tämän opinnäytetyön hyödynnettävyyttä monipuolistaen halusin säilyttää teoreettisessa viitekehyksessä sekä opaslehtisessä sukupuolineutraalin näkökannan. En myöskään halunnut leimata kumpaakaan sukupuolta uhriksi tai tekijäksi.

Tulevaisuudessa voisi selvittää, onko opaslehtisestä ollut varusmiehille hyötyä ja onko lehtinen tukenut heidän päätöstään ryhdistäytyä oman elämänsä sankarina. Myöhemmin olisi myös mielenkiintoista selvittää hyödynnetäänkö laatimaani opaslehtistä käytännön työssä. Tulisi myös selvittää, miten opaslehtinen on tukenut sosiaalikuraattorin tekemää asiakastyötä.

Valtakunnallisesti olisi syytä panostaa lähi- ja parisuhdeväkivallan ennaltaehkäisytyöhön entistä tehokkaammin. Realistisia tutkimuksia tulisi tehdä niin naiskuin miesnäkökulmasta. Väkivallan valistustyötä ja ennaltaehkäisyohjelmia olisi hyvä kehittää kaikille ikäluokille. Ihmisiä tulisi opettaa havainnoimaan ja ennakkoimaan tilanteita, joissa on väkivallan uhka ja riski joutua väkivallan kohteeksi. Myös väkivallan puheeksiottaminen kaipaa kehittämistä. Erityisesti sosiaali- ja terveysalan henkilöstöä tulisi kouluttaa väkivallan puheeksi ottamisessa. Puheeksiottaminen tulisi saada osaksi erityisesti sellaisia työtehtäviä, joissa se useimmiten jää piiloon, kuten päiväkodeissa, kouluissa ja työpaikoilla.

LÄHTEET

- Allen, M. & Perttu, S. 2010. Sosiaali- ja terveystieteiden opettajat väkivaltaa vastaan
Social and Health Care Teachers against Violence.
Opettajan käsikirja.
http://www.palmenia.helsinki.fi/hevi/HEVI_kasikirja_suomeksi.pdf
7.2.2012.
- Asevelvollisuuslaki 1438/2007.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012. Tietoa perheväkivallasta.
www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetko-tietoa/perhevakivalta/
20.3.2012.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry 2012. Nettiturvakoti. Apua perheväkivaltaan
- turvallisuutta lähisuhteisiin.
www.turvakoti.net/site/?lan=1&mode=tiedotteet&tiedote_id=25
20.3.2012.
- Ensi- ja turvakotien liitto 2006. Onko perhe- ja lähisuhdeväkivalta yleistä?
<http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/liitto/haetkotietoa/perhevakivalta/onko-perhe-ja-lahisuhdevakivalta/> 10.4.2012.
- Flinck, A. 2006. Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana.
Rikottu lemmenmarja. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy. Hoitotieteen laitos. Väitöskirja.
- Hakanpää, H. 2009. Oletko Aikalisän tarpeessa?
Time Out! Elämä raiteilleen – toiminnan mallintaminen joukko-osastoissa sosiaalityön näkökulmasta. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu.
- Heikkilä, T. 2007. Valistustyöstä sotilassosiaalityöksi. Puolustusvoimien valistustyön kehittyminen II maailmansodan aikana sotilassosiaalityön näkökulmasta.
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu02242.pdf> 10.4.2012
- Heiskanen, M. & Ruuskanen, E. 2010. Tuhansien iskujen maa. Miesten kokema väkivalta Suomessa. Yhdistyneiden Kansakuntien yhteisössä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan Instituutti (HEUNI).
<http://www.heuni.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldat&SSURLapty-pe=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=Full%20report%2066.pdf&SSURLsscontext=Satellite%20Server&blobwhere=1319552431923&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf> 12.4.2012.
- Huhtalo, P. Kuhanen, J. & Pyykkö, E. 2003. Kotona turvassa. Katkaise väkivallan kierre. Vantaa: Dark Oy.
- Hulkko A. 2011. Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet teoksessa
Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

- Ihalainen, M. & Soutua, T. 1996. Sosiaalityön tarve ja kehitysnäkymät puolustusvoimissa - sosiaalikirjuri varusmiehen sosiaalialan lähiyöntekijänä. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Karjalainen 16.4.2012. Sanomalehtiartikkeli. Uhrin paremmassa turvassa.
- Klemi, A. 2006. Henkinen väkivalta parisuhteessa. Kokemuksia henkisen väkivallan luonteesta ja satuttavuudesta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Puheviestinnän pro gradu-tutkielma. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11210/URN_NBN_fi_jyu-200778.pdf?sequence=1 31.3.2012.
- Koski, H. 1999. Ulos ansasta. Apua perheväkivaltilanteisiin. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Kyngäs, H., Kääriäinen, M., Poskiparta, M., Johansson, K., Hirvonen, E. & Renfors T. 2007. Ohjaaminen hoitotyössä. Helsinki: WSOY Oppimateriaali Oy.
- Laki puolustusvoimista 11.5.2007/ 551.
- Lehtonen, A. & Perttu, S. 1999. Naisiin kohdistuva väkivalta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy Tampereella 2009. Päivi Sinkkonen (toim.) http://www.tampere.fi/material/attachments/l/5liZzxBbi/LAHISUHDE_JA_PERHEVAKIVALTA_-RAPORTTI.pdf 21.1.2012.
- Maailman väkivalta ja terveystilanne -WHO:n raportti 2005. Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B. & Lozano R. (toim). Jyväskylä: Gummerun Kirjapaino Oy.
- Maavoimat 2012. Maavoimien henkilöstöosaston käsky. MH38852. 9.12.2011.
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2011. Isä-hanke 2010-2013. http://varsinaissuomenpiiri.mll.fi/tietoa_piirista/projektit/isahanke_2010-2013/. 7.3.2011.
- Mattila, A. Sosiaalikirjuri. Pohjois-Karjalan Prikaati. Puolustusvoimat.
- Marttala, P. 2011. Parisuhdeväkivallan monetmuodot teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Niemi-Kiesiläinen, J. & Kainulainen H. 2006. Perheväkivalta ja lainsäädäntö teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. 2006. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaino Oy.
- Nuorisolaki 27.1.2006/72.
- Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 2011. Rikollisuustilanne 2010. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. <http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=url&SSURLapptype=BlobServer&SSURLcontainer=Default&SSURLsession=false&blobkey=id&blobheadervalue1=inline;%20filename=1%20Rikollisuuskehitys.pdf&SSURLcontext=Satellite%20Server&blobwhere=1319551997647&blobheadername1=Content-Disposition&ssbinary=true&blobheader=application/pdf> 10.4.2012.

- Ojuri, A. 2006. Parisuhdeväkivalta ja turvakotien naistyö teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. 2006. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaino Oy.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012. Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2011-2015.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisopolitiikka/Kehittamisohjelma_2012-2015/?lang=fi 1.4.2012.
- Perttu, S. & Söderholm, A-L, 1998. Väkivaltaa kokeneiden auttaminen. Opas ammattihenkilöstölle. Oppaita 1998:1. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, ehkäisevän sosiaali- ja terveystieteiden osasto. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Piispa, M. 2011. Parisuhdeväkivallan todellisuus teoksessa Hannus, R., Mehtola, S., Natunen, L. & Ojuri, A. (toim.) Veitsenterällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.
- Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu 2008. Opinnäytetyön ohjeet.
- Purjo, T. & Gjerstad, E. 2010. Sukupuoli ja väkivalta. Tampere: Tampereen Yliopistopaino - Juvenes Print.
- Puolustusvoimat 2012. Puolustusvoimauudistuksen ratkaisumalli. Esittely puolustusvoimien henkilöstölle 8.2.2012.
- Puolustusvoimat Pääesikunta. Oikeudellinen osasto, asiakirja AI882: 15.2.2012
- Puolustusministeriö 2010. Suomalainen asevelvollisuus.
http://www.defmin.fi/files/1648/Suomalainen_asevelvollisuus_plmv2_2010.pdf 13.2.2012.
- Puolustusministeriö 2004. Asevelvollisten taloudellisista ja sosiaalisista asemaa selvittävän työryhmän välimietintö.
http://www.defmin.fi/files/325/2530_1974_1972_Asevelvollisten_taloudellista_ja_sosiaalista_asemaa_selvittAvAn_tyOryhmAn_vAlimietintO_1_.pdf 12.4.2012.
- Rikoksentsorjuntaneuvosto 2012. Nuoret miehet ja väkivalta.
<http://www.vakivalta.rikoksentsorjunta.fi/49026.htm> 10.4.2012
- Rikoksentsorjuntaneuvosto 2012. Pahoinpitelyrikokset.
<http://www.vakivalta.rikoksentsorjunta.fi/48956.htm> 11.4.2012
- Rikoksentsorjuntaneuvosto 2006. Kansallinen ohjelma väkivallan vähentämiseksi.
<http://www.rikoksentsorjunta.fi/Etusivu/Rikoksentsorjunta/Hankkeet/Vakivallanhahentaminenhankkeet> 10.4.2012.
- Rikoslaki. 19.12.1889/39.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Santamala, H. 2006. Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia luokituksen käytöstä asiakastyössä. Kuopio: Kuopion yliopisto, Pro gradu -tutkielma, Sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinto, Terveystieteiden ja talouden laitos.
https://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=b272aa05-42f1-4257-bd06-664e68186ba5&groupId=122710 13.2.2012.
- Siviilipalveluslaki 1446/2007.

- Sisäasiainministeriö 2011. Sisäisen turvallisuuden ohjelman 2011-2015 valmistelu.
[http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/STO%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%20031111/\\$file/STO%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%20031111.pdf](http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/turva/home.nsf/files/STO%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%20031111/$file/STO%20p%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%20031111.pdf) 1.4.2012.
- Suomen perustuslaki 731/1999.
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710.
- Sosiaali- ja Terveysministeriö 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:7 Ewalds, H. (toim). Kenelle lyönnit kuuluvat? Kuntaopas lähi- ja parisuhdeväkivallan ehkäisytyöhön.
<http://pre20090115.stm.fi/is1111576908523/passthru.pdf> 21.2.2012.
- Sosiaali- ja Terveysministeriö, Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön koordinointi ja osaamisen keskittäminen 2006.
<http://pre20090115.stm.fi/jl1170159665268/passthru.pdf> 15.1.2012.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyn suositukset.
 Tunnista, turvaa ja toimi. Sosiaali- ja terveystoimelle paikallisen ja alueellisen toiminnan ohjaamiseen ja johtamiseen.
<http://pre20090115.stm.fi/ka1210341082447/passthru.pdf> 20.3.2012.
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveystietomus 2010.
 Puolustusministeriö - Varusmiespalvelus painottaa entistä enemmän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-11163.pdf 12.2.2012.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Syrjäytymistä, köyhyyttä ja terveysongelmia vähentävä poikkihallinnollinen toimenpideohjelma.
http://www.stm.fi/vireilla/kehittamisohjelmat_ja_hankkeet/syrjaytymisen_ehkaisy 1.4.2012.
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Sosiaali- ja terveystietomus 2010.
 Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2010:1.
http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-11163.pdf 12.4.2012.
- Stengård, Haarakangas, Upanne, Appelqvist-Schmidlechner, Savolainen & Ahonen 2008. Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen -toimintamalli.
- Särmäkari, V. 2005. Valtion järjestämä sosiaalityö näkyväksi.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/puheenvuoro?announcementId=17a54bf9-a7c5-46ba-8c73-744bde052207&groupId=85ee9f92-6911-4ffa-a36f-060357d312ba> 12.4.2012.
- Teräväinen, A. Henkilöstöpäällikkö- Pohjois-Karjalan Prikaati. Puolustusvoimat. Sähköpostitse 4.2.2012 & 12.4.2012.
- Tiainen, T. 2011. Viola - Väkivallasta vapaaksi ry. Ajoissa apua perheväkivaltaan -hanke.
- Tiainen, T. & Hulkko, A. 2009. Parisuhdeväkivallan varhaiset vaiheet. Varhaisenpuuttumisen hankkeiden suunnittelupäivä. Ensi- ja turvakohtien liitto. Helsinki.
- Tilastokeskus 2012. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen.
http://www.stat.fi/til/polrik/2011/polrik_2011_2012-04-02_kat_001_fi.html 11.4.2012.

- Torkkola S., Heikkinen H. & Tiainen S. 2002. Potilasohjeet ymmärrettäviksi. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2011. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauksen käsitteleminen.
http://www.tenk.fi/hyva_tieteellinen_kaytanta/kaytanta.html 15.4.2012
- Valtioneuvosto 2012.
<http://valtioneuvosto.fi/haku/fi.jsp?onlyResults=true&cachedLocale=fi&dir=none&orQuery=&andQuery=&query=parisuhdev%E4kivalta&hae=Hae> 1.4.2012.
- Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Porvoo: WSOY.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi
- Viola - Väkivallasta vapaaksi ry.
http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/jasenyhdistykset/viola-vakivallasta_vapaaksi_ry/ 2.3.2011.
- Vuorenmaa, M. Isä-hanke. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- Väestöliitto 2012. Varusmiespuhelin.
http://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekee/palvelut/puhelinneuvonta/varusmiespuhelin/ 13.2.2012.
- Yleinen palvelusohjesääntö 2009.
<http://www.puolustusvoimat.fi/wcm/0802b480406f9674bed9ff66f99672d5/YIPalvO.pdf?MOD=AJPERES> 12.4.2012.

Opaslehtinen

Kansilehti, todellinen koko 7 cm x 7 cm

VAIN SINÄ	TIEDÄT, ETTÄ	KANNATTAA	KURKATA
• Voit valita toisin • Olet vastuussa omasta elämästäsi • Pysähdy - mieti mitä haluat elämältäsi?	• Piittaamattomuus • Siilipuolustus ja mökötyt • Arvostelu • Kontrollointi • Syyttely • Mustasukkaisuus • Alistaminen • Kiristäminen ja lahjonta • Nöyryyttäminen • Pelko EIVÄT KUULU HYVINVOIVAAN PARISUHTEESEEN	• Katkaista väkivallan kierre • Tunnistaa omat virheensä ja toimia toisin jatkossa • Miettiä millaisen tulevaisuuden haluat • Hakea apua ajoissa • Puhua asiasta jonkun ulkopuolisen kanssa	www.turvakoti.net www.e-mielenterveys.fi www.lyomatonlinja.fi www.miessakit.fi www.naistenlinja.fi Siinä ja ulkonaan suunnittele Katri Kannari Toteutus: Tanja Pohja

Etusa, todellinen koko 7 cm x 29 cm

Etene parisuhdehyvinvointipolkua pitkin ja vastaa kysymyksiin.
Kyllä = K, Ei = E

Voiko parisuhteesi hyvin ?

Suhteen kesto _____

Tunnen oloni turvalliseksi

Pystyn ilmaisemaan ajatukseni ja olemaan oma itseni

Luotan kumppaniini

Suhteemme on tasa-arvoinen

Panostan parisuhteeni hyvinvointiin

Pystymme selvittämään riitamme puhumalla

Suhteemme perustuu ystävyydelle ja toisen kunnioittamiselle

Pystyn näyttämään omat tunteeni

Meillä on toimiva seksielämä

Uhkailu, määräily ja pakottaminen ei kuulu suhteeseemme

Mikäli polulla on E-vastauksia, hanki lisätietoa parisuhdehyvinvointiin vaikuttavista osista

Takaosa, todellinen koko 7 cm x 22 cm

Toimeksiantosopimus

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTO

SOPIJAOSAPUOLET:

TOIMEKSIANTAJA AAP-hanke, Ajoissa apua perheväkivaltios-kocheYhteystiedot: Viola ry / Tuula Niainen, Suvasstokatu 1, 80100 JyväskyläSähköpostiosoite: tuula.niainen@viola -vakivallasta.vapaaksi.fiOPISKELIJA Katri KinnariYhteystiedot:

TOIMEKSIANTOSOPIMUS:

Työ valmistunut 5/2012 loppuun mennessä.
Tehtäväs on keuhkot keuhkot (Viola vo. tuushti).
Työ on jätetty esim. nettisivulla opiskelijalle tuushti.
Niainen, graafinen muotoilu muusikaalisesta opiskelijasta. Viola
Osapuolet ovat tänään sopineet toimeksiannosta seuraavaa: (esim. rahoitus, aikarajat,
tekijänoikeudet) oikeus 100%:n painoksen luovuttamiseen, muusikaalisesta kor-
tidalakes varoitusna kann-

Toimeksiantaja

Tuula Niainen - AAP-hanke
Viola -väkivallasta vapaaksi ry
Suvasstokatu 1, 80100 Jyväskylä

Opiskelija(t)

Katri Kinnari
PKAMK

Opinnäytetyön ohjaajana PKAMK:ssa toimii _____

Päiväys ja allekirjoitukset

Joulukuun 5. 4. 2011 Tuula Niainen
Toimeksiantajan edustaja
Tuula Niainen

Katri Kinnari
Opiskelija

Tervehdys varusmiespapit ja VMTK:n varusmiehet!

Teen opinnäytetyötä Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa.

Opinnäytetyöni aihe on lähi- ja parisuhdeväkivalta varusmiesikäluokassa ja työhön kuuluu kirjallinen raportti sekä varuskunnan sosiaalikuraattorin käyttöön valmistettu opaslehtinen.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja Ajoissa apua perheväkivaltaan (AAP) -hanke antoi minulle tehtäväksi tuottaa helposti ymmärrettävä, ajatuksia herättävä opaslehtinen teille varusmiehille.

Nyt pyytäisinkin teiltä kommentteja opinnäytetyönä tekemästani opaslehtisestä.

Kommenttienne perusteella teen opaslehtiseen vielä tarvittavia muutoksia, jotta se palvelisi käyttäjää mahdollisimman hyvin.

Kommentteja toivoisin esimerkiksi seuraavista aiheista:

- opaslehtisen koko
- opaslehtisen ulkoasu (tekstin asettelu, fontti, värit...)
- opaslehtisen asiasisältö (mm. riittävyys, selkeys..)
- haluaisitko lisätä opaslehtiseen jotakin?
- haluaisitko poistaa opaslehtisestä jotakin?

Kiitos paljon kommentteista! ☺

Terveisin

Katri Kinnari
katri.Kinnari@edu.pkamk.fi

Aikataulu

Joulukuu 2010	▪ Opinnäytetyöinfo
Helmikuu 2011	▪ Toimeksiantajan ensitapaaminen Pohjois-Karjalan maakunnallinen lastensuojelun työntekijöiden verkostopalaverissa ▪ Tapaaminen toimeksiantajan kanssa, aiheen ja kohde-ryhmän rajausta, työn ideointia ▪ Yhteydenotto Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikirjuriin, tiedustelu yhteistyöstä ja opaslehtisen käyttötark- peesta ▪ Yhteydenotto Pohjois-Karjalan Prikaatin henkilöstö- päällikköön opinnäytetyön tekemisestä ▪ Pienryhmätapaaminen ▪ Opinnäytetyösuunnitelman kirjoittaminen
Maaliskuu 2011	▪ Opinnäytetyösuunnitelman hyväksyminen pienryhmä- tapaamisessa ▪ Tapaaminen Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä- hankkeen edustajan kanssa, yhteistyöstä sopiminen ▪ Opinnäytetyösuunnitelman hyväksyttäminen toimek- siantaja, Mannerheimin Lastensuojeluliiton Isä-hanke, Pohjois-Karjalan Prikaati henkilöstöpäällikkö ja sosiaali- kirjuri
Huhtikuu 2011	▪ Opinnäytetyösuunnitelman esitleminen Ajoissa apua perheväkivaltaan -hankkeen järjestämässä aamukahviti- laisuudessa ▪ Toimeksiantosopimuksen laatiminen yhdessä toimek- siantajan kanssa ▪ Perehtyminen MLL:n varusmiehille tekemään hyvin- vointikyselyyn
Toukokuu 2011	▪ Oppilasyhteistyöstä sopiminen muotoilunkoulutusoh- jelman opiskelijan kanssa ▪ Lähdemateriaaliin tutustumista
Kesäkuu 2011	▪ Lähdemateriaaliin tutustumista ▪ Tietoperustan kirjoittamista
Heinäkuu 2011	▪ Yhteydenotto toimeksiantajaan, tiedottaminen opinnäy- tetyön etenemisestä
Elokuu 2011	
Syyskuu 2011	▪ Lähdemateriaaliin tutustumista ▪ Tietoperustan kirjoittamista ▪ Yhteydenotto toimeksiantajaan, väliaikatietojen tiedot- taminen
Lokakuu 2011	
Marraskuu 2011	
Joulukuu 2011	▪ Lähteiden etsiminen ▪ Tietoperustan kirjoittamista

Tammikuu 2012	▪ Lähteiden etsiminen ▪ Tietoperustan kirjoittamista
Helmikuu 2012	▪ Pienryhmätapaaminen ▪ Yhteydenpitoa yhteistyökumppaneiden kanssa ▪ Perehtyminen MLL:n varusmiehille tekemään hyvinvointikyselyyn ▪ Tietoperustan kirjoittamista ▪ Opaslehtisen hahmottelua
Maaliskuu 2012	▪ Kaksi tapaamista toimeksiantajan kanssa, kirjallisen osion läpikäyminen ja opaslehtisen ideointi, toisessa tapaamisessa lähes valmiin opaslehtisen näyttäminen ▪ Tapaamisia muotoilunkoulutusohjelman opiskelijan kanssa, opaslehtisen ideointia, suunnittelua, toteuttamista ▪ Opaslehtisen sisällön tarkennusta ja muokkausta ▪ Yksilöohjaus ▪ Tietoperustan kirjoittamista ▪ Opaslehtisen työstämistä ▪ Varusmiehille tehdyn tutkimuksen hyödyntäminen kirjallisessa osuudessa → kirjoittamani kappaleen hyväksyttäminen Isä-hankkeella ja Pohjois-Karjalan Prikaatin henkilöstöpäälliköllä ja sosiaalikuraattorilla
Huhtikuu 2012	▪ Yksilöohjaus ▪ Tietoperustan kirjoittamista ▪ Opinnäytetyön vaiheiden kuvaamisen kirjoittamista ▪ Opaslehtisen työstämistä ▪ Opinnäytetyön kypsyysnäytteeseen ja seminaariin ilmoittautuminen ▪ Tapaaminen Pohjois-Karjalan Prikaatin sosiaalikuraattorin kanssa, keskustelua opaslehtisestä, sopiminen palautteen kysymisestä ▪ Opaslehtisestä palautteen kysyminen Pohjois-Karjalan Prikaatin varusmiehiltä ▪ Tapaaminen toimeksiantajan kanssa ▪ Tapaaminen muotoilunkoulutusohjelman opiskelijan kanssa ▪ Opaslehtisen viimeistelyä saatujen palautteiden perusteella ▪ Pienryhmätapaaminen ▪ Abstraktin kirjoittaminen ▪ Opinnäytetyön viimeistely ▪ Opinnäytetyön jättäminen tarkastettavaksi
Toukokuu 2012	▪ Kypsyysnäyte ▪ Opinnäytetyön esittäminen opinnäytetyöseminaarissa ▪ Opinnäytetyön julkaiseminen sähköisesti